

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Studies

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Zdravotně sociální fakulta

Katedra sociální práce

Bakalářská práce

Tělesné tresty očima studentek oboru
Sociální práce ve veřejné správě na ZSF JU

Vypracovala: Martina Emrová

Vedoucí práce: PhDr. Martina Hrušková, Ph.D

České Budějovice 2015

Abstrakt

Hlavním tématem této práce je problematika tělesných trestů v České republice. Toto téma je stále nadčasové, nevyřešené, diskutované a velice závažné. V České republice jsou tělesné tresty pořád ve velké míře aplikovány jako výchovný prostředek, což poukazuje na toleranci naší společnosti k tělesným trestům, nebo na strach přijmout zákon zakazující používání tělesných trestů.

Prostřednictvím výzkumných otázek byla zmapována současná situace, názory a postoje studentek a jejich povědomí o alternativních metodách výchovy dítěte. Všechny výzkumné otázky byly saturovány v plné míře a závěry šetření naplnily očekávání. Není překvapivé, že výsledky studie poukazují na škodlivost tělesných trestů, což dříve potvrdily analogické výzkumy. Není ani zarážející poměrně velké množství oslovených, které popsaly vlastní zkušenost s tělesnými tresty v rozličné míře. Tento jev je přisuzován nízké osvětě starší generace, která přenáší své zkušenosti z dob již dávno minulých.

Za velmi zajímavý až překvapující moment lze označit postoj studentek k tělesným trestům. Většina z nich uvedla, že tělesné tresty při výchově svých dětí uplatňovat bude. Jako příčina je považována vlastní zkušenost nízké intenzity tělesného trestu a fenomén transgeneračního přenosu. Komunikační partnerky, které uvedly, že tělesné tresty užívat nebudou, mají vlastní zkušenost s vyšší intenzitou tělesného trestání. Nicméně intenzita u nich nedosáhla tak vysoké úrovně, aby se mohla patologickým způsobem projevit ve struktuře osobnosti při jejím formování. Tyto partnerky vykazují tendenci se tělesným trestům vyhýbat. V případě patologických projevů, by se objevovalo agresivní a násilnické chování, které by jimi samými bylo považováno za standardní normu výchovy.

Klíčová slova

dítě – násilí – rodina - syndrom CAN - tělesný trest - výchova

Abstract

The main topic of this thesis is the issue of physical punishments in the Czech Republic. This topic is still very serious, often discussed, timeless and unresolved. Physical punishments are still extensively used as an educational tool in the Czech Republic. This demonstrates the tolerance of our society to accept physical punishments or the fear of adopting a law that would prohibit the use of physical punishments.

The current situation has been mapped by the use of surveys, opinions and views of students and their awareness regarding alternative ways of upbringing. All research questions were fully saturated and the conclusions of the investigation came up as expected. It is not surprising that the results of the study point to the harmfulness of physical punishments, which were confirmed earlier in analogous researches. It is not even startling that relatively large number of respondents, who described their own experience with physical punishments during their lifetime in various degree. This phenomenon is attributed to the low awareness of the older generation, which transmits it's experiences from the time long gone.

The outcome of the survey and the attitude of students to physical punishments can be described as interesting or even surprising. Most of the respondents said that they will apply physical punishments during of their childrens upbringing. The cause is considered to their own experience with moderate physical punishments and these practices which carried to the next generation. The surveyed respondents, who stated that they will not use physical punishments, have their own experiences with a higher intensity of physical punishments. However, the intensity of physical punishments didn't reach such high level that this could pathologically affect the structure of the personality. These partners tend to avoid physical punishments all together. It would emerge as an aggressive and violent behaviour in the case of pathological manifestations that would be considered by them as standard norm of upbringing.

Key words

Child - Child Abuse and Neglect Syndrome – Education – Family – Physical Punishments – Violence.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to – v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 4. 5. 2015

.....

(Martina Emrová)

Poděkování

Na tomto místě bych ráda vyjádřila vděk PhDr. Martině Hruškové, Ph.D. za její vstřícnost a ochotu při vedení mé bakalářské práce. Také bych chtěla poděkovat své rodině a především svému partnerovi za vyjádřenou podporu.

OBSAH

Úvod.....	10
I. TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1.1 Sociální práce s rodinou v kontextu tělesných trestů.....	12
1.2 Výchova a výchovné prostředky.....	15
1.2.1 Výchova.....	15
1.2.2 Odměny.....	16
1.2.3 Tresty.....	17
1.3 Trest jako regulátor chování.....	18
1.3.1 Definice pojmu trest.....	18
1.3.2 Právní ukotvení tělesného trestu.....	19
1.3.3 Druhy a formy trestů.....	19
1.3.4 Funkce trestu.....	21
1.3.5 Efektivita tělesného trestu.....	22
1.3.6 Pohled Bible na tělesné tresty dětí.....	23
1.4 Hranice mezi trestem a týráním.....	26
1.4.1 Definice týrání.....	26
1.4.2 Syndrom CAN.....	28
1.4.3 Zvláštní formy CAN.....	29
1.5 Alternativní výchova.....	30
1.5.1 Výchova bez trestů.....	30
1.5.2 Autorita a důslednost.....	31
II. EMPIRICKÁ ČÁST.....	33
2. Cíl práce a výzkumné otázky.....	33
2.1 Cíl práce.....	33
2.2 Výzkumné otázky.....	34
3. Metodika.....	35
3.1 Kvalitativní výzkum.....	35
3.2 Metodika sběru dat.....	35

4. Výsledky	38
5. Diskuze	46
6. Závěr	51
7. Referenční seznam zdrojů.....	53
8. Seznam příloh	58
Příloha A	

Úvod

Náplní této bakalářské práce je problematika tělesných trestů v dnešní společnosti. Tělesné tresty jsou v České republice ve velké míře aplikovány jako výchovný prostředek, což nasvědčuje do jisté míry o toleranci naší společnosti k tělesným trestům.

Cílem práce je zjistit, zda studentky jako potenciální matky vnímají tělesné tresty dětí jako přežitek minulosti, nebo zda ho považují za vhodný regulátor chování dítěte. Rodiče mají právo při výchově svých potomků použít přiměřených výchovných prostředků. Zůstává pouze otázkou, kdy jde o přiměřený tělesný trest a kdy už o týrání. Této nepatrné, těžko definovatelné hranici by se ve své práci chtěla autorka věnovat, jelikož se domnívá, že nepřiměřené uplatňování tělesných trestů ve výchovném procesu může ohrozit vývoj dítěte, což se v dospělosti projeví jako sklon k násilnému jednání a tendenci užívat tělesné tresty jako standardní formu výchovy. Trestání může vyústit v nepřiměřené násilí, případně k syndromu CAN. Nemělo by se tedy zapomínat, že dnešní doba nabízí mnoho alternativních metod výchovy, jejichž důsledné a trpělivé dodržování je účinnějším a efektivnějším nástrojem formování osobnosti dítěte. Vyvstává zde otázka, zda potenciální rodiče chtějí nadále využívat odměn a trestů jako běžných výchovných prostředků, nebo zda chtějí aplikovat empatii při výchově svých dětí a zdržet se standardních společností přijatých regulátorů chování. Problematika tělesných trestů vyvolává v autorce nutkání ptát se: „Bít či nebít“, stejně jako naleznout na ni odpověď.

Bakalářská práce je rozdělena do dvou částí. První teoretická část se věnuje výchově, výchovným prostředkům, odměnám a trestům jako regulátorům chování, hranicím mezi trestáním a týráním a možnosti využívání alternativních výchovných metod. Druhá praktická část obsahuje výzkumné šetření kvalitativní výzkumnou strategií, metodou dotazování a technikou polostrukturovaného rozhovoru. Výzkumným cílem bude zjistit, jakým způsobem studentky oboru Sociální práce ve veřejné správě na ZSF JU přistupují k tělesným trestům, zda souhlasí s výrokem: „Trestat může pouze ta ruka, která umí hladit“ (Matějček, 2000). Práce chce též zjistit, jaké mají dnešní potenciální matky studentky zkušenosti s tělesnými tresty z primární rodiny.

Předpokládaným přínosem je rozšíření povědomí nejen autorky, ale i sociálních pracovníků, budoucích rodičů či začínajících učitelů o problematice tělesných trestů v primární rodině a jejich informovanost o možnostech efektivních výchovných prostředků bez ohrožení vývoje dítěte a zachování jeho lidských práv.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Sociální práce s rodinou v kontextu tělesných trestů

Dnešní společnost se potýká s mnohými problémy, z nichž některé přímo či nepřímo ohrožují vývoj dítěte. Jedním z těchto problémů je násilí v rodině, jehož konkrétní formou se budeme zabírat v kapitolách níže. Krizemi interpersonálních vztahů v rodině se zabývá sociální práce s rodinou, která působí i jako prevence domácího násilí, případně činitel odhalující týrání a zanedbávání dítěte. Dítě v rodině se může stát pouhým svědkem násilí, které vidí mezi svými rodiči, ale také se může stát samotnou obětí násilí. „Děti si v průběhu socializace osvojují způsoby chování především napodobováním. Jestliže jsou v rodině svědky násilí, přebírají tento projev jako samozřejmý. [...] Děti, které jsou svědky domácího násilí, zpravidla trpí stejnými problémy a poruchami, jakými trpí sama oběť“ (Šímová in Čech, 2011, s. 19). Před samotným stěžejním tématem, kterému se bude tato práce věnovat, je vhodné objasnit situaci ze širšího společenského kontextu. Z tohoto důvodu se nabízí nutnost terminologicky představit významné úrovně, které nám lépe pomohou se v dané problematice orientovat.

Stěžejním pojmem je rodina. Sociologický slovník definuje rodinu jako „formu dlouhodobého solidárního soužití osob spojených příbuzenstvím a zahrnující přinejmenším rodiče a děti“ (Jandourek, 2001, s. 206). Další definice chápe rodinu jako „emoční podporu, kterou svým členům zaručuje. Toto pojetí je v souladu s durkheimovskou představou, podle níž je moderní rodina založena na vztazích“ (Singly, 1999, s. 20). Taktéž britský sociolog Giddens (1999, s. 156) říká, že „rodina představuje skupinu osob přímo spjatých příbuzenskými vztahy, jejíž dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí“. Matoušek (2014, s. 17) vidí současnou rodinu takto: „Rodinu je v současnosti možné definovat jako společenství lidí, kteří se jako rodina cítí“. Vysvětluje to tak, že za rodinu se už nemusí považovat jen uzavření manželství, ani biologické příbuzenství mezi dětmi a rodiči, ale lze si svobodně zvolit svou

příslušnost k rodině, tak jako je možné si svobodně zvolit svou národnost atd. (Matoušek, 2014). Rodina je prostředí, kde probíhá první fáze socializace dítěte, je tedy základní jednotkou společnosti.

Jak bylo zmíněno výše, předmětem sociální práce jsou krize interpersonálních vztahů ve společnosti. Sociální práci lze jednoduše vyjádřit jako pomoc lidem v nepříznivých situacích. Sociální práce je poskytována jednotlivcům, rodinám, skupinám či komunitám.

Sociální práce s rodinou je další významnou oblastí. Jak vyplývá již z názvu, jejím předmětem je rodina, která se ocitá v dlouhodobé nepříznivé situaci. Rodina prochází několika vývojovými stupni, ve kterých čelí nejrůznějším rodinným problémům. Pokud sama rodina tyto problémy nedokáže řešit, hledá pomoc. V České republice existují četné instituce věnující se sociální práci s rodinou. Cílem této spolupráce je zamezit negativnímu působení nejen na samotné děti, ale na celou rodinu. Sociální práce s rodinou posiluje rodinu jako takovou, a pokud tyto možnosti rodiny selhávají, sociální práce hledá pro děti jiná náhradní řešení. Dále existují také kampaně varující před násilím na dětech. Například kampaň Dětský úsměv, Stop násilí na dětech, Dejme týrání dětí červenou kartu apod. Česká republika si od roku 2001 připomíná světový den prevence týrání a zneužívání dětí, který připadá na 19. listopad. Podstatou tohoto dne je připomenout problematiku týrání dětí, stejně jako jeho prevenci (Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 2011).

Úkolem sociálních pracovníků je řešení sociálních problémů vyskytujících se v rodině, především pokud je v rodině dítě, u kterého hrozí zanedbání či ohrožení vývoje a výchovy. Poskytované služby jsou charakteru krátkodobého, nebo dlouhodobého. Služby pro rodinu se mohou aplikovat v jejím přirozeném domácím prostředí, nebo v instituci či v komunitním centru. Sociální práce s rodinou taktéž poskytuje poradenství rodičům, jejichž děti mají problémy s výchovou a edukací. Další formou pomoci ze strany sociální práce s rodinou je sanace rodiny (podpora rodiny, udržování rodiny). Jedná se o preventivní metodu poskytovanou odborníky, jejímž cílem je podpora rodiny a předcházení ohrožení dítěte (Gulová, 2011). „Jako podporu rodiny označujeme programy, jejichž cílem je napomáhat členům rodiny, aby navzájem

naplňovali své potřeby a aby s ohledem na zájmy rodiny jednali i v prostředí mimo rodinu. Podpora rodiny v tomto širokém pojetí nesleduje jen zájmy dítěte, ale zabývá se i tím, jak se chovají dospělí a jak jsou v rodině spokojeni“ (Matoušek, 2014, s. 13).

Lovaš (2001, s. 171) si povšiml změny domova, domov již není brán jako teritorium klidu a lásky, ale jako nebezpečné prostředí, kde je dítě vystavováno násilí. Tento autor vnímá násilí dvěma způsoby: „V prvom význame sa násilie chápe ako porušenie telesnej integrity alebo fyzické poškodenie ľudského organizmu. V druhom význame násilie je použitie sily pri prekonávaní prekážok, brániacich v dosiahnutí niečoho“. Bednářová (2003 in Matoušek, 2014, s. 109) uvádí: „pod pojmem domácí násilí rozumíme útoky, napadání, výhrůžky od blízké osoby s cílem ublížit či získat nad obětí převahu a moc. Je útokem na lidskou důstojnost, ohrožuje zdraví a ve vyhrocených případech i život obětí“.

V roce 2012 Česká republika přijala Národní strategii ochrany práv dětí s názvem „Právo na dětství“. Cílem je zajistit důslednou ochranu práv všech dětí na území ČR a naplňování jejich potřeb, zvýšit úroveň kvality života dětí a rodiny a jiné. Tato strategie říká, že všechny děti mají právo na dětství. Zároveň uvádí, že v České republice zažívá týrání 1-2 % dětí ve věku do 15 let, což je podle odhadů více než 40 tisíc dětí ročně (MPSV, 2012).

Statistika z roku 2013 z ČR jasně ukazuje, že týrání dětí se nesnižuje, ba naopak stoupá. Existuje daleko více případů zanedbání a týrání dětí, než je odhaleno a prokázáno. Znamá statistická čísla jsou přesto alarmující:

- 21 694 případů nahlášeno jako syndrom CAN
- 9 698 případů bylo zjištěno
- 1 005 dětí bylo umístěno do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc
- 600 dětí bylo převezeno do nemocnice
- 317 dětí skončilo s tělesným postižením
- 28 dětí zemřelo na následky týrání a zanedbávání

(Hechtová, 2014).

1.2 Výchova a výchovné prostředky

Výchova a výchovné prostředky jsou neodlučitelnou součástí sociálně kulturního vývoje lidstva. Nejčastěji užívanými výchovnými prostředky jsou odměny a tresty. Zatímco u odměny jde o posilování a podporu vzniku žádoucího jednání, tak u trestu jde o odbourání již navyklého nežádoucího způsobu chování jedince. Podle psychologického slovníku „[...] odměňované reakce, činnosti se posilují, a proto se vyskytují častěji, trestané slábnou[...]“ (Hartl, 2000, s. 367).

1.2.1 Výchova

Aby bylo možné lépe se orientovat v problematice tělesných trestů ve vztahu k výchově, je třeba terminologicky vymežit pojem výchova. Problematice výchovy se věnuje řada autorů. Jedním z významných českých autorů je Průcha, který v Pedagogickém slovníku říká, že výchova je „proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji“ (Průcha, 2001, s. 277).

Hartl (2000, s. 680) v psychologickém slovníku výchovu označuje za „záměrné, více či méně systematické rozvíjení citových a rozumových schopností člověka, utváření jeho postojů, způsobů chování, v souladu s cíli dané skupiny, kultury apod.“.

Mertin (2011, s. 41) ve své knize uvádí: „Při výchově platí, že konkrétní kroky zpravidla vedou k určitým výsledkům“. K podobnému závěru dospěl ve své práci i Michálek, který tvrdí, že „podle toho, jakou cestu, metodu zvolíme, budou vypadat také výsledky výchovy“ (Michálek, 1996, s. 26). Z těchto dvou závěrů je zřejmé, že ve výchovném procesu je třeba některé metody posilovat a naopak jiné potlačovat. K tomu, aby mohla výchova probíhat efektivním způsobem, měl by člověk umět vymežit aspekty výchovy na žádoucí a nežádoucí. Na základě tohoto dělení se bude dále výchovný směr ubírat a bude tímto charakteristický.

Co se týče výchovy, jako interakce mezi dvěma jedinci, přetrvává ve společnosti všeobecný klam, že výchova je pouze jednosměrným působením vychovatele na vychovávaný subjekt. Naopak, při výchově dochází k interakci, tedy vzájemnému působení a ovlivňování obou účastníků výchovného procesu. Dítě není pouze tím, kdo přijímá a je ovlivňován, přestože většina dospělé populace si to myslí a není ochotna připustit pravý opak, totiž že i dítě ovlivňuje chování či postoje svého vychovatele. Vychovatel i dítě se během interakcí vychovávají navzájem (Matějček, 2000). Matějček (2000, s. 19) dodává, že „porozumět výchově znamená porozumět vztahu mezi vychovatelem a dítětem“.

1.2.2 Odměny

Má-li se hovořit o odměně, je třeba si uvědomit, co odměna pro jednotlivce znamená. Vzhledem k tomu, že odměna může mít nejrůznější podoby, je nutno zaměřit se na konkrétní aspekt jedincovy potřeby. Odměna jako taková saturuje pocit naplnění a uspokojení. Jelikož se potřeby jedinců liší, tak i pro každého jedince může odměna představovat něco jiného.

Účelem odměny je zvýšit frekvenci žádoucího aspektu v chování dospělého člověka či dítěte. Odměna je jakýmsi regulátorem chování působícím motivačně a informačně. Odměnou tedy nejenom motivujeme k určitému žádoucímu projevu v chování, ale dokonce informujeme jedince o našem postoji k jeho výkonu, za který je odměněn. Takovéto ocenění vyvolává v jedinci pocit radosti, naplnění, pohody a klidu. V některých případech dochází i k uspokojování potřeb člověka.

Odměny mohou mít nejrůznější podobu. Může jít například pouze o pochvalu, pohlazení či o materiální, případně finanční formu odměny. Jaký způsob ocenění využijeme, závisí na významnosti splnění předem stanovených pravidel či úkolu (Čapek, 2008).

Z výše uvedeného je více než jisté, že odměna má ve výchově nezastupitelné místo. Odměna je stimulantem k určitému žádoucímu projevu v chování, jehož časté opakování vede k fixaci do jedincovy povahy či osobnostních vlastností. Odměna má ve výchově přední místo a měla by zůstat jejím základním pilířem, zatímco tresty jako protikladné regulátory chování by měly působit korektivně. Tedy ve smyslu odbourání a nápravy nežádoucího chování v projevu jedince (Vaničková, 2004).

1.2.3 Tresty

Tresty jsou jedním z nejběžnějších prostředků výchovy. Na rozdíl od odměn tresty prožíváme nepříjemně a v člověku vyvolávají obavy a pocit strachu. Přestože v některých případech může být trest účinným prostředkem ve výchově, všeobecně lze ale konstatovat, že trest má více negativních dopadů na výchovu, než odměna. Častým užíváním trestů může dojít k úpadku osobních vztahů mezi vychovávaným a vychovatelem.

To se může projevit i v budoucím životě dítěte, protože existuje prokazatelný vztah v předávání zkušeností a vazeb. Má-li dospělý člověk zkušenost s negativní vazbou od svých rodičů, pak i on sám negativní vazbu poskytuje svým potomkům. Negativní vazba se vyznačuje neporozuměním, sníženou vnímavostí potřeb dětí a odmítavým postojem (Brisch, 2012).

1.3 Trest jako regulátor chování

1.3.1 Definice pojmu trest

Trest je výchovný prostředek nesoucí pocit nelibosti či bolesti. Cílem trestu je změna nežádoucího projevu v chování na žádoucí.

„Trest je takové působení (rodičů, učitelů, vychovatelů, popřípadě sociální skupiny) spojené s určitým chováním či jednáním vychovávaného, které vyjadřuje negativní společenské hodnocení tohoto jednání nebo chování a přináší vychovávanému omezení některých jeho potřeb, nelibost, popřípadě frustraci“ (Čáp, Mareš, 2007, s. 253).

Jak ukazují výsledky posledních výzkumů (Irwin K, Mulder L, Simpson B., 2014), systém trestání přináší celou řadu negativních dopadů včetně podryvání důvěry v interpersonálních vztazích mezi vychovatelem a dítětem. Otázka užívání metody odměny a trestu ve výchově není zcela jednoznačná. Přesto, že výsledky většiny výzkumů poukazují na negativní dopady trestu, existují i studie zabývající se možnou produkcí negativních důsledků ve vztahu k užívání systému odměn. Tedy zda systém odměňování může vést k porušení důvěry v interpersonálním vztahu. V provedených pokusech Irwinem, Mulderem a Simpsonem bylo zjištěno, že pokud ze systému odměny a trestu odstraníme odměnu či trest, sníží se úroveň důvěry výrazněji u kontrolní skupiny, která nikdy nebyla sankcionována. Autoři výzkumu dospěli k závěru, že systém odměňování může v konečném důsledku generovat stejné pozitivní dopady jako trestání. A současně může generovat stejné negativní účinky jako trest ve smyslu ztráty důvěry.

1.3.2 Právní ukotvení tělesného trestu

Dle výše uvedeného vyplývá, že tělesné tresty jsou pro dítě bolestné, traumatizující a dotýkají se jeho důstojnosti. Abychom mohli hovořit v souvislosti s tělesnými tresty o porušování lidských práv, je nutné trest vymezit právní normou. Právní norma týkající se ochrany dítěte vznikla již v roce 1959 jako Deklarace práv dítěte pod záštitou OSN. Mezi další právní normy můžeme zahrnout Úmluvu o právech dítěte, kterou je Česká republika vázána od roku 1991. Ochrana dítěte je ukotvena i v Listině práv a svobod v Ústavě České republiky.

Tělesné tresty zasahují do lidské důstojnosti a lidských práv. Z tohoto důvodu je ve většině rozvinutých zemí zastáván názor, že tělesné tresty by měly být v právní normě postaveny na stejnou úroveň jako týrání. Některé země již ustanovily ve svém právním systému tělesné tresty jako nezákonné, tedy zakázané, jelikož „tělesný trest je úmyslné či záměrné způsobení bolesti atakem na tělo[...]“ (Vaníčková, 2004, s. 31). V České republice podobný zákon prozatím není, avšak v roce 2008 se objevily tendence uzákonit takovéto právní normy ze strany ministryně Džamily Stehlíkové. Tento návrh se nestřetl s podporou, ba naopak s velmi odmítavým postojem. Důvodem je nejspíše bohatá zkušenost s fyzickým trestáním Čechů a jejich tolerance vůči uplatňování tělesných trestů při výchově vlastních dětí (Klimeš, 2008).

1.3.3 Druhy a formy trestů

Podle druhu se tresty dělí na fyzické a psychické. Straus a Donnelly (2005, s. 3) definují tělesný trest jako „užití fyzické síly se záměrem způsobit dítěti bolest, bez zranění, za účelem korekce a kontroly chování dítěte“. Podobně tělesný trest vnímá Klimeš (2008, s. 2), podle jehož názoru „má tělesný trest výhodu, že aversivní bolest nastupuje velmi rychle po zlobení, a tak se dobře podmiňuje žádoucí chování [...]“.

Existuje mnoho dalších definic tělesného trestu. Tyto definice se vyznačují především v negativních dopadech na osobnost jedince. Při využití tohoto trestu bývá porušena tělesná integrita dítěte a jedinec se v těchto případech uchyluje většinou k tendenci jednat agresivně. Tělesné tresty vedou dítě k podobným primitivním reakcím velmi často a brzdí tak vývoj jeho osobnosti. Fyzické trestání je vždy provázeno nepříjemnými pocity a stresem, což u dětí může vést k neurotizaci, neboť takovéto trestání bývá většinou ritualizované a postrádá smysl, srozumitelnost a spravedlnost. Vzhledem k tomu, že užívání tělesných trestů je součástí výchovy, osvojuje si jedinec tyto nevhodné vzorce chování, které aplikuje ve svém budoucím životě a slouží mu jako návod k řešení životních situací (Lovasová, 2006).

Formy tělesného trestu mají nejrůznější podobu. Mezi nejčastěji využívané můžeme považovat facku, pohlavek, třesení, výprask, tahání za vlasy, štípání, kroucení ušního lalůčku apod. Dále může jít o škrcení, píchání špendlíkem, fyzicky náročná cvičení, klečení na hanbě či kroucení ruky atd. (Vaničková, 2004).

Psychické tresty jsou opačné povahy, odrážející se na duševní stránce člověka. Tento druh trestu vyvolává u člověka pocit méněcennosti, pocit ponížení a také může vyústit i v úzkost. Psychické tresty mohou být zafixovány v myšlení lidí jako méně škodlivé, než tělesné trestání. Ale to není pravda, psychické tresty nepůsobí na tělesnou schránku člověka, nýbrž na jeho osobnost. Nevhodně zvolené tresty mohou způsobit nezvratné změny ve struktuře osobnosti dítěte, jak bylo uvedeno výše. Tyto změny mohou provázet jedince po zbytek jeho života. Nevýhodou psychického trestu ve srovnání s tělesným je doba odeznívání bolesti a místo působení, tedy nitro jedince (Čapek, 2008).

Formy psychických trestů mají základnu ve třech mechanismech.

- Snižování hodnoty ega
- Opuštění či zvětšení psychické vzdálenosti
- Frustrováním potřeb

U prvního mechanismu jde především o nesprávně užití hodnocení osobnosti dítěte, na místo hodnocení jeho nevhodného chování. Nejlépe to můžeme demonstrovat na příkladu: „Honzo, ty jsi rozlil čaj po celém stole. Ty jsi, ale škaredý, ošklivý, zlý kluk“.

Při druhém mechanismu jsou užívány výroky jako např. „Honzo, když budeš pořád zlobit, nebudu tě mít ráda, opustím tě, půjdeš do dětského domova, nechám tě tady a pojedeš domů sama“.

Třetí mechanismus je aplikován v podobě nejrůznějších zákazů jako třeba hraní her, chození s kamarády, zákaz sledování televize, odebrání mobilního telefonu, zákaz na PC či omezení sladkostí. Tento mechanismus je postaven na principu samoty a nudy se snahou docílit nápravy nevhodného chování u dítěte (Klimeš, 2008).

Jinými slovy formy psychického trestu jsou nejrůznější urážky, výhrůžky, výčitky, zastrasování, odpírání pochvaly či lásky, zákazy některých činností. Může jít i o ponižování, nerespektování soukromí či o zanedbání dozoru (Čáp, Mareš, 2007).

1.3.4 Funkce trestu

Vaničková (2004) vymezila tři funkce tělesného trestu.

- Náprava škody
- Zabránění opakování
- Zbavení viníka pocitu viny

Základem nápravy škody je uvědomění si svého provinění, jelikož trest je aktem spravedlnosti. Při trestání je důležité nepropadnout emocím a nepromítat do trestání své pocity. Předmětem trestu by měla být náprava škody, uvedení do původního stavu atd. Jednoduchým příkladem může být situace, kdy jdou kluci na lup jablek k sousedům a při svém konání polámou plaňkový plot. Předmětem trestu v tomto případě by byla nejlépe oprava polámaného plotu a osobní omluva sousedům.

Druhou funkcí je zabránění opakování nešvaru. Tato funkce je založena na tom, že trest jako špatná zkušenost odrazuje od opakování nežádoucího chování. Vychovatel by měl mít na paměti, že tato funkce trestu může u některých dětí selhávat. V takovém případě je nutné se trestu vyvarovat, vzhledem k jeho neúčinnosti a zbytečnosti.

Poslední funkcí je zbavení viníka pocitu viny. Po každém prohřešku prožívá normální jedinec pocit viny za své nesprávné jednání a tato vina je nedílnou součástí trestu. Jelikož je prožívání viny nepříjemné, je třeba potrestání neodkládat. Časový úsek prožívání viny by měl být krátký a úměrný závažnosti provinění a povaze dítěte. Díky trestu dojde k sejmutí tíhy viny a následné úlevě. Vychovatel by se dále neměl k provinění jedince vracet a jakýmkoliv způsobem ho připomínat. Prohřešek je trestem anulován. Znovu vybavování prohřešku je bolestivé (Vaníčková, 2004).

1.3.5 Efektivita tělesného trestu

Rodiče mohou volit mezi výchovou bez tělesných trestů a mezi výchovou, která tělesné tresty zahrnuje. V druhém případě je pak vhodné stanovit si nějaká základní pravidla užívání tělesných trestů, aby byly účinné. Efektivní trest musí být pro dítě srozumitelný, důstojný, spravedlivý, šetrný, přijatelný, úměrný jeho věku a závažnosti prohřešku.

Z hlediska časového fenoménu je lepší potrestat dítě bezprostředně, nebo krátce po vzniklé situaci. V opačném případě se může stát, že dítě si na své provinění nevzpomene, nebo si vzpomene matně a trest se míjí účinkem. Dalším úskalím průtahu doby, než dojde k potrestání, může být analogická zkušenost dítěte se závažností prohřešku a následnou intenzitou trestu. Dítě ví, jaký trest ho čeká a v tomto mezidobí, než dojde k exekuci, napadají dítě různé myšlenky. Podle toho, o jak velké provinění se jedná, vyskytují se i rozmanité myšlenky, od útěku z domova až po suicidium. Dítě v tomto mezidobí před trestem prožívá napětí a stres. „Člověk v tomto napětí, takto dopovaný, nemůže spát, je příliš aktivní, živý, euforický, jako by měl

„špičku“. Po určité době upadá však z toho vypětí do deprese a nadměrné ospalosti“ (Selye H. in Křivohlavý, 1994, s. 9).

Dalším hlediskem by měla být přiměřenost trestu vůči vyspělosti a věku dítěte. Je ovšem také vhodné brát ohled na závažnost provinění. Nelze stejným způsobem trestat dítě předškolního věku jako dítě pubescentní. Otázkou je, zda vůbec dítě předškolního věku by mělo být trestáno silou. Rozhodne-li se rodič pro využívání tělesných trestů, je lepší začínat u malých dětí s mírnými tresty, aby se mohla intenzita trestu zvyšovat s pokročilým věkem dítěte a závažností problémového chování.

Efektivní trest by měl být časově omezený, dítě by mělo zcela jasně vědět, kdy trest končí a co pro anulování trestu musí vykonat. Trvá-li trest příliš dlouho, dítě si na něj zvykne a trest se mívá účinkem. Podobné je to pokud se trest opakuje příliš často. Exekuci trestu by měl vykonávat člověk racionálně, tedy ne v afektu, v rozčilení a pod emočním tlakem apod. (Mertin, 2013).

„Úplně každý trest by měl obsahovat oficiální ukončení, nejlépe odpuštění, smíření“ (Mertin, 2013, s. 31).

1.3.6 Pohled Bible na tělesné tresty dětí

Jak se dívá na problematiku tělesných trestů kniha považována za morální předpis lidstva?

Její výklad není vždy jednoduchý a zcela jednoznačný. Bible nehovoří jazykem faktů podobných moderní vědě, nýbrž ve formě podobenství a určitých metafor. Slova Bible lze dozajista interpretovat mnohými způsoby s drobnými odchylkami, avšak hlavní myšlenka zůstává zachována.

Písmo Svaté, jak je Bible také nazývána, hovoří o nezbytnosti trpkostí, které k životu patří a měly by být jeho součástí, neboť utužují charakter člověka. „Vždyť příkaz je světlem a vyučování osvětluje, domluvy a kárání jsou cesty k životu“ (Bible,

1992, Přísloví 6:23, s. 590). Cílem téměř každého člověka je najít cestu k životu, tedy strpět onu nelibou chuť kárání a domluvy. Aby každý na své cestě nezabloudil, potřebuje notnou dávku světla vědění a poznání. I příkazy jiných, jimž člověk naslouchá, se učí. Lze se tedy domnívat, že pokud je dítěti domluva či kárání dostatečně objasněno, pak i příkaz pro něj bývá zcela jasný. V důsledku toho bývá i cesta k životu „osvícená“, bez výrazných nesnází.

Je-li výše interpretovaný přístup k výchově zachován a dodržován, nemusí ve většině případů docházet k nápravným opatřením, o kterých Bible hovoří dále. Ale jak je známo, skutečnost i dnešní reality je jiná. A proto se ztotožňujeme s následujícím veršem, který se na první pohled může jevit poněkud nezvykle, pro někoho překvapivě. „Kdo šetří hůl, nenávidí svého syna, kdežto kdo jej miluje, trestá ho včas“ (Bible, 1992, Přísloví 13:24, s. 595). Vychází-li se z předpokladu, že cílem výchovy je mravní a charakterní jedinec, pak musí být i vychovatel charakterní člověk řídicí se morálním zákonem. V takovém případě je pro nás zcela logické, že milující vychovatel je nucen uchýlit se k včasnému trestu, aby tak napravil pochroumaný charakter dítěte. Písmo Svaté myslí i na případy většího zanedbání výchovy, kdy již není zbytlí a je nutno přijmout razantnější opatření v podobě trestu, ale také zdůrazňuje hranici trestání. Trestání za porušení pravidel by nemělo být zaměňováno za projev vzteku vychovatele vůči dítěti: „Trestej syna, dokud je naděje, a nechtěj mu přivodit smrt!“ (Bible, 1992, Přísloví 19:18, s. 599).

„Hůl a domluva dávají moudrost, ale bezuzdný mladík dělá ostudu své matce“ (Bible, 1992, Přísloví 29:15, s. 607). Za zamyšlení stojí tento verš z Knihy knih nastiňující důsledky selhání výchovy v plné míře, tedy zanedbané od samého počátku, vylučující i potrestání. Ukazuje nám pocity rodičů, kteří nezvládli výchovu.

V Písmu Svatém můžeme najít mnoho pasáží věnující se problematice tělesných trestů. Bible tělesné tresty považuje za vhodné či v některých případech i nezbytné, ale až v momentě, kdy selhává výchova porozuměním. Cílem trestu je pokárání a napravování, či usměrnění cesty životem a to vše pro dobro dítěte. Trest má dítě naučit napravovat své chyby a poučit se z nich, proto také Bible zdůrazňuje pochopení trestu.

Jak se v Písmu Svatém píše, že „Boží výchova stojí na lásce“, tak i všeobecné osvícení vychovatelů by se mělo podle autorky nést v duchu, že vztah mezi rodiči a dětmi z hlediska výchovy je žádoucí budovat na projevech lásky, důvěry, pochopení a odpuštění. Po každém užití trestu, by mělo dostat dítě ujištění o lásce ze strany rodičů.

Z výše uvedeného si nelze nevšimnout podobnosti s názory předních odborníků z oblasti pedagogiky, psychologie, sociologie či filozofie. Pokud je dítě vychováváno s pozorností, důsledností a jsou-li mu skutky ve výchově dostatečně objasněny, pak není třeba se uchýlovat k trestu jako regulátoru chování vůbec, případně ne tak často či ve vysoké intenzitě. Velice výstižně to vyjádřil Mertin slovy: „Když už jsou rodiče zastánci tělesných trestů, tak bych si přál, aby dítě mohlo v dospělosti říct: *„Dostal jsem jen jedenkrát, nebo dvakrát a dodneška si to pamatuju.“* (2013, s. 29).

1. 4 Hranice mezi trestem a týráním

1.4.1 Definice týraní

V souvislosti s tělesnými tresty je velice diskutované téma týraní. Jak lze skutečně definovat týraní, existují hranice? Je zapotřebí podívat se blíže, co vlastně týraní představuje.

Těthalová (2011) považuje za týraní, pokud ve výchovném procesu převažuje negativní působení. Taktéž vymezuje druhy týraní na fyzické a psychické, sexuální zneužívání či systémové týraní. Týraní nelze v žádném případě považovat za výchovný prostředek, nýbrž se již jedná o trestný čin. Určit hranici mezi trestem a týráním nemusí být tak snadné, jak se na první pohled může jevit. V naší společnosti stále přetrvávají zlovyky v trestání, které lze snadno charakterizovat výrokem vychovávajícího drže v ruce hůl: „Škoda každé rány, která padne vedle“. Takováto situace může být již ošemetná, neboť se již zmiňovaný pohybuje na hranici zákona, nebo dokonce trestný čin už spáchal. Je-li někdo další přítomen a přihlíží onomu jednání, aniž by nějakým způsobem zasáhl, je taktéž považován za pachatele trestného činu.

Tělesný trest může svou intenzitou přerůst v tělesné týraní jedince, a to zejména pokud vychovatel k tělesnému trestu používá předmět (vařečka, řemen), tělesný trest směřuje na citlivou část těla (hlava, dlaně, plošky nohou, oblast genitálií), případně když po vykonaném trestu lze identifikovat stopy (modřiny, otoky, škrábance). (Vaničková, 2004).

Dunovský (1995) rozčleňuje podle povahy tělesné týraní na aktivní a pasivní. Do kategorie aktivního tělesného týraní řadíme veškeré akty násilí spáchané na dítěti, při kterých dochází ke zranění nebo smrti, např. bití, kopání, svazování, popálení, škrcení či podání jedu.

Pasivní týraní zahrnuje nedostatečné uspokojování psychických a sociálních potřeb dětí. Vychovatel v tomto případě úmyslně i neúmyslně nepečuje o dítě. Mezi pasivní týraní můžeme zahrnout například nedostatek přístřeší, ochrany, ošacení, vzdělání,

výchovy a nekvalitní výživu apod. Výsledkem pasivního týrání je nedostatečný rozvoj dítěte nebo v nejhorším případě i smrt. Hovoří se také o zanedbávání péče o dítě, důsledkem toho je vysoká míra sociální a psychické deprivace (Dunovský, 1995).

Dítě, které prožije trauma v podobě tělesného týrání je ustrašené, nejisté, nedůvěřivé, vyznačuje se vysokou agresivitou. Aplikace tělesného trestání v nepřiměřené míře se může v budoucnu projevit poruchami osobnosti, poruchami chování, nebo upadnutím do závislostí. V souvislosti s týráním hovoříme o tzv. transgeneračním přenosu násilí. Podstatou tohoto přenosu z generace na generaci je osvojování si negativních vzorců chování v podobě násilí. Dítě se tímto způsobem naučí vnímat násilí jako běžný způsob projevu v chování. To znamená, že v dospělosti bude využívat násilí jako standardní formu komunikace. Násilí používá proti dítěti, partnerovi či svému okolí (Lovasová, 2006).

Další skupinou týrání je týrání psychické. Tento druh týrání ovlivňuje citový vývoj jedince a může vést k psychické deprivaci. Skládá se ze složky aktivní a pasivní, přičemž aktivní složka obsahuje nadávky, ponižování, opovrhování či zesměšňování ze strany rodiče. Jedná se o cílené a účelové jednání vůči jedinci. Pasivní složkou je naopak absence něčeho základního ve výchově (nedostatek péče, lásky, citové vydírání, vysoké nároky či úplná ignorace jedince).

Míra dopadu psychického týrání závisí na jeho intenzitě, délce trvání a na vývojovém stupni osobnostního vývoje dítěte. Základním rysem negativního dopadu psychického týrání u dětí je neschopnost navazovat zdravé mezilidské vztahy. Děti týrané mají problémy v komunikaci s lidmi, v jednání se svým okolím. Objevují se poruchy chování, které se nejčastěji projevují záškoláctvím, lhaním nebo útěky z domova. Objevují se i psychosomatické problémy charakteristické především bolestmi hlavy, břicha, zvýšenou teplotou, ekzémy apod. A to bez zjevné vnější příčiny. Psychiku takto týraných dětí lze popsat sníženým sebevědomím, sebedůvěrou, malou schopností prosazovat své zájmy a nedůvěřivostí vůči okolí (Procházková in Dunovský 1995).

1.4.2 Syndrom CAN

V souvislosti s dlouhodobým týráním a zanedbáváním dítěte hovoříme o tzv. syndromu CAN (Child Abuse and Neglect). Jde o syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte, který je důsledkem již zmíněného dlouhodobého a opakovaného trestání, které postupem času přešlo v týrání. „Je to soubor nepříznivých příznaků v nejrůznějších oblastech stavu a vývoje dítěte i jeho postavení ve společnosti, v rodině především“ (Dunovský, 1995, s. 15). První zmínky fyzického týrání byly sepsány jako nepečování a špatné zacházení s dítětem. V roce 1962 v USA byl lékařem Kempem zformulován syndrom bitého dítěte. Postupem času se rozšířilo povědomí o této problematice a syndrom bitého dítěte se znovu formuloval. Výsledkem se stal nový komplexní pojem syndromu Child Abuse and Neglect. Vzhledem k nepříznivým podmínkám dětí a k dalším formám týrání odstartovalo dělení fyzického násilí na aktivní a pasivní formu. Aktivní forma popisuje poškozování dítěte násilím v jeho nejrůznějších podobách a pasivní forma obsahuje poškozování dítěte především v tělesné oblasti při nedostatečném uspokojování jeho základních životních potřeb. Taktéž se začalo vymezovat i psychické týrání. Psychické týrání se dělí na aktivní složku představující ponižování, nadávání, zesměšňování dítěte apod. Zanedbávání citových a duševních potřeb, nedostatečná stimulace a vyjádření lásky je zahrnuto ve složce pasivní (Dunovský, 1995).

Výzkum, který provedli Young a Widom (2014) se původně zaměřoval na emoční prožívání u týraných dětí. Současně s tímto výzkumem došli k závěru, že existuje spojitost mezi zpracováním emocí ve střední dospělosti a zkušeností s týráním a zneužíváním v dětství. Jedinci, kteří byli v dětství týráni, nedokážou adekvátně zpracovat své emoce, například prožitky zloby mohou přerůst v násilné jednání.

1.4.3 Zvláštní formy CAN

Se syndromem CAN souvisí i „druhotné poškození dítěte následným nadbytečným či vynuceným vyšetřováním pro CAN, nebo i nevhodnými opatřeními terapeutickými či rehabilitačními“, což je sekundární viktimizace (Dunovský, 1995, s. 17).

Zvláštní formu syndromu CAN představuje systémové týrání. Popisuje se jako komplikované a dlouhodobé zásahy orgánů či institucí, vyznačující se druhotným ubližováním dítěti. Jedná se například o opakované necitlivé výslechy, které vystavují jedince nadměrnému stresu a vyvolávají u něj negativní vzpomínky.

Organizované zneužívání dětí je druhou zvláštní formou sexuálního zneužívání. V některých zdrojích je uváděno jako sexuální turismus. Spadá sem dětská prostituce, dětská pornografie či sexuální turistika a obchod s dětmi. Dítě v tomto případě není bráno jako lidská bytost, ale do jisté míry jako zboží.

Třetí typ se nazývá Münchhausenův syndrom by proxy, neboli v zastoupení. Tento problém spočívá ve zbytečném léčení, vyšetřování dítěte. Rodiče úmyslně vymýšlí důvody, nebo příznaky nemoci, aby vystavovali dítě hospitalizaci v nemocnici (Dunovský, 1995).

1.5 Alternativní výchova

1.5.1 Výchova bez trestů

Trendem současné doby ve výchově je alternativní způsob výchovy, tedy snaha co nejméně trestat. Nelze jednoznačně tvrdit, co k tomuto trendu vedlo, ale lze se domnívat, že je to důsledek větší míry vzdělanosti a osvěty v této problematice. Uvědomění si, že systém odměn na rozdíl od systému trestů má větší efektivitu při výchově a nese sebou množství negativních důsledků ve výchově a pro budoucí život dítěte.

Alternativní způsoby výchovy nepředstavují liberalismus či anarchii ve výchově. I při alternativním stylu výchovy je žádoucí vytvořit hranice, o kterých bude dítě vědět, že za ně nesmí. Otázkou je, co by při porušení těchto pravidel mělo přijít? Například Prekopová (2010) tvrdí, že v některých případech je nezbytně nutné trestat. A to z toho důvodu, aby se dítě naučilo, že za každé porušení pravidel, za každý prohřešek přijde negativní důsledek. Tyto základy pomáhají v dospělosti nést zodpovědnost za svá provinění, tedy řídit se společenskými zákony.

Tělesné tresty jsou považovány za prohřešek vůči lidské důstojnosti. Tělesné tresty a distance (dítě je posláno do jiné místnosti) jsou velice hrubými způsoby výchovy. Důležitým pravidlem při výchovné konfrontaci je dobré zachovat postoj tváří v tvář, jelikož tento způsob komunikace nám umožní vcítit se do druhého jedince. Z výrazu tváře dítěte lze číst jeho emoční prožívání trestu, což je pro vychovatele důležitou zpětnou vazbou. Pokud vychovatel využívá k výchově tělesné tresty nebo distanci, tak o toto vzájemné vcítění přichází (Prekop, 2010).

Velkým zastáncem výchovy bez trestů je český psycholog Mertin, který vidí budoucnost alternativní výchovy pozitivně. Mertin (2013) ovšem nevyklučuje zásahy do výchovného procesu, které mohou být za trest považovány. Jde spíše o odebrání výhody nebo něčeho, co je nadstandardní. Souhra nejrůznějších okolností může vyústit v situaci, kdy opravný prostředek ve výchově je vyžadován. Jelikož výchovná metoda

bez trestu není založená na liberální výchově a volnosti jedince, ale má přesně vymezené atributy a hranice chování, které jedinec musí dodržovat.

S podobnou myšlenkou přišel již J. J. Rousseau, který představil novou koncepci harmonické výchovy. Podle něj má být výchova svobodná a přirozená a především v souladu s věkovými zvláštnostmi dítěte. Svoboda je projevena nejen v obsahu ale i v užití metodě. Výchova dítěte má být opřena o jeho vlastní zkušenost. Dítě by mělo k poučnému závěru dospět svým pozorováním, uvažováním a empirií. Tímto je vymezena metoda přirozených následků, kdy korektorem chování dítěte jsou důsledky jeho nepřijatelného jednání, jež vycházejí z přirozeného prostředí namísto z úst vychovatele (Čáp, Mareš, 2007).

Výchova bez trestu je považována za účinnou, avšak nelehkou. Tento druh výchovy se vyznačuje velkou trpělivostí, angažovaností, důsledností a v neposlední řadě stojí na dostatku volného času rodiče. Cílem této výchovy je vedení k samostatnosti dítěte (Mertin, 2013). Posilování samostatnosti můžeme podpořit, dáme-li dítěti možnost volby. Tato metoda vedení k samostatnosti je i účinnou prevencí neposlušnosti. Děti obecně rády odmítají přímé příkazy k nějaké činnosti. Dostanou-li možnost, aby si například samy zvolily, kdy požadovanou činnost musí splnit, mnohem snáze přijmou odpovědnost za tuto činnost a své rozhodnutí (Solterová, 2011, s. 13).

1.5.2 Autorita a důslednost

Předpokladem ke správně vedené výchově je přirozená autorita rodičů. Je to nezbytnost, která je důležitá a ve výchově má své místo. Pro rodiče bývá postoj ochránce dohodnutých pravidel velmi obtížným úkolem a v mnoha případech ustupují a slevují ze svých požadavků. S autoritou je vyžadování k dodržování stanovených hranic pro rodiče mnohem snazší. Děti samy přirozené autority vyžadují. Silné osobnosti, které nepolevují ze svých zásad a nikdy neustupují, se stávají v očích dětí hrdiny, podle nichž se děti chovají a orientují (Rogge, 2005).

„Děti vždycky zůstávají dětmi, a tak dávají najevo, občas až křiklavě, svou potřebu autority“ (Delaroché, 2000, s. 26). Autorita nepředstavuje něco zlého, ale poskytuje pomyslné hranice, co dítě smí a kdy je už jeho chování nepřijatelné. Jedinec by měl brát rozhodnutí svých rodičů zcela vážně, měl by zde být vztah postavený na respektu a úctě.

S autoritou jde ruku v ruce důslednost. Důslednost představuje striktní dodržování sjednaných pravidel. Pro tato pravidla platí, že by měla být stanovena vždy včas a měla by brát ohled na vývojový stupeň dítěte. Hranice těchto pravidel by se měly pružně měnit postupně s věkem dítěte a jeho požadavky. Spíše než rozumově vymezovat hranice měla by být dána přednost aktivnímu jednání ze strany rodičů. Chybí-li toto jednání, říkají si o něj děti samy svým zlobením (Rogge, 2005).

Toto provokativní chování a překračování hranic je také často ukazatelem chybějící hranice, nebo jejího nejasného vymezení. Aby důslednost měla svůj smysl a význam, je třeba tyto hranice vždy zcela jasně určit. Nebát se domáhat vlastních hranic a vyvarovat se neosobnímu „se“. Protože jenom tak dítě dokáže poznat osobní rovinu pravidla ve vztahu k rodičům. Dobrým příkladem může být výrok rodiče: „Nedělej to, mně to vadí, je mi to nepříjemné“ místo obecného výroku: „To se nedělá“. Probíhá-li komunikace v osobní rovině, je pro dítě jednodušší rozlišit, zda se jedná o kritiku osoby nebo věci.

Stanovení hranic musí být míněno vážně a rozhodně a to jak v postoji těla, tak i v intonaci hlasu. Dalším problémem může být, pokud dítě vnímá hranici jako nepřiměřenou nebo přehnanou. V takovém případě si ji může vyložit jako trest a tím pádem bojuje o moc neustálým porušováním pravidel. Dochází i k obcházení pravidel tajnůstkářením (Rogge, 2000).

Závěrem je nutné říci, že alternativní výchova bez využívání tělesných trestů je možná a především účinná. Za předpokladu jasně stanovených pravidel, důslednosti, vytrvalosti a trpělivosti s pomocí nevynucené autority. Při výchově není vhodné zaměňovat kritiku věci s kritikou osoby.

„Špatný je čin, který dítě udělalo, dítě špatné není.“ J. J. Rousseau

II. EMPIRICKÁ ČÁST

2. Cíl práce a výzkumné otázky

2.1 Cíl práce

Cílem práce je zjistit a popsat, jakým způsobem studentky oboru Sociální práce ve veřejné správě na ZSF JU přistupují k tělesným trestům, zda souhlasí s výrokem: „Trestat může ta ruka, která umí hladit“ (Matějček, 2000). Dílčím cílem je snaha přiblížit, jaké mají potencionální matky, v současnosti studentky, zkušenosti s tělesnými tresty z primární rodiny.

Výzkumný cíl byl zvolen z důvodu potřeby zmapování současné situace mezi mladou generací, mezi budoucími matkami. Cílem je zjistit, zda potencionální matky chtějí nadále využívat tělesné tresty jako běžný výchovný prostředek, nebo zda chtějí aplikovat alternativní výchovné metody. Tělesné tresty jsou v naší zemi stále tolerovány jako vhodný regulátor chování dítěte. Autorka se s touto tendencí neztotožňuje a je toho názoru, že nepřiměřené uplatňování tělesných trestů ve výchovném procesu může ohrozit vývoj dítěte. Cílem práce je poukázat na to, že tělesné tresty jsou přežitkem minulosti a jejich užívání ve výchovném procesu by nemělo být považováno za vhodné. Negativní zkušenosti s tělesnými tresty získané v dětství ovlivňují názory a chování daného jedince v roli rodičovské. Někteří jedinci se díky těmto zkušenostem tělesným trestům vyhýbají a někteří naopak tělesné tresty používají při výchově svých potomků, protože se s tímto stylem výchovy ztotožnili.

2.2 Výzkumné otázky

Výzkumné otázky reflektují zadaný cíl práce a zároveň umožňují prostřednictvím nich, co nejpodrobněji analyzovat výzkumný cíl práce. Výzkumné otázky, které byly stanoveny, jsou východiskem k polostrukturovanému rozhovoru.

Výzkumná otázka č. 1

Co si studentky představují pod pojmem tělesný trest?

Výzkumná otázka č. 2

Souhlasí studentky s tělesnými tresty při výchově dětí?

Výzkumná otázka č. 3

Ovlivňuje jejich názor na tuto problematiku skutečnost, zda samy byly při výchově tělesně trestány?

3. Metodika

3.1 Kvalitativní výzkum

Šetření je postaveno na kvalitativní výzkumné strategii. „Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách“ (Hendl, 2008, s. 48).

Hendl (2008, s. 50) vymezuje přednosti kvalitativního výzkumu. „Kvalitativní výzkum především získává podrobný popis a vhled při zkoumání, zkoumá fenomén v přirozeném prostředí, umožňuje studovat procesy a navrhopvat teorie. Kvalitativní výzkum dobře reaguje na místní situace a podmínky a také hledá lokální (idiografické) příčinné souvislosti. Poslední předností tohoto výzkumu je, že pomáhá při počáteční exploraci fenoménů“.

3.2 Metodika sběru dat

Data pro kvalitativní výzkum byla zachycena metodou dotazování s pomocí techniky sběru dat polostrukturovaným rozhovorem. Miovský (2006, s. 156) označuje interview jako „rozhovor, který je moderovaný a prováděný s určitým cílem a účelem výzkumné studie“. Polostrukturované interview obsahuje okruhy otázek, které jsou pro tazatele závazné. „U polostrukturovaného interview tedy máme definované tzv. jádro interview, tj. minimum témat a otázek, které má tazatel za povinnost probrat. Máme tak určitý stupeň jistoty, že všechna tato témata probrána skutečně budou. [...] Na toto jádro se pak nabaluje množství různých doplňujících témat a otázek, které se tazateli

jevíli jako smysluplné či vhodně rozšiřující původní zadání (případně je tazatel použil pro motivaci účastníka nebo rozpuštění jeho tenze atd.)“ (Miovský, 2006, s. 160). Díky polostrukturovanému rozhovoru získává výzkumník mnoho doplňujících otázek v různém pořadí a má možnost v průběhu rozhovoru klást otázky podle situace a dostat se tak do hloubky zkoumané problematiky.

Interview se skládá ze tří fází: „úvodní fáze, jádro rozhovoru a závěr rozhovoru“ (Svoboda 1999 in Miovský, 2006, s. 163). Tyto fáze jsou spíše výzkumníkovou pomůckou. Jelikož se polostrukturovaný rozhovor přizpůsobuje dané situaci, nevyžaduje striktní dodržování.

Otázky kladené výzkumníkem byly seřazeny dle vhodnosti v dané situaci, jejich formulace byla u každé komunikační partnerky přímá. Rozhovor byl obohacen doplňujícími otázkami, které objasnily téma více do hloubky. V závěru rozhovoru partnerky mohou samostatně se vyjádřit k dané problematice, případně se vrátit k určité otázce a dodatečně ji rozšířit.

Z formálního hlediska proběhlo poděkování za ochotu zúčastnit se výzkumu a každé byla položena otázka, zda byl rozhovor příjemný či nepříjemný a jaký emoční stav to v dotyčné vyvolalo.

3.3 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor byl vybrán metodou záměrného, neboli účelového výběru. Tato metoda spočívá v tom, že cíleně vyhledává účastníky výzkumu podle jejich určitých vlastností. Důležitým kritériem je, aby účastník měl hledanou vlastnost a byl ochoten se do výzkumu zapojit (Miovský, 2006). Miovský (2006) rozlišuje účelový výběr následujícím způsobem:

- Prostý záměrný (účelový) výběr
- Stratifikovaný záměrný (účelový) výběr
- Kvótový záměrný (účelový) výběr

- Záměrný (účelový) výběr přes instituce

Studie užívá způsob první, a to prostý záměrný (účelový) výběr a to z důvodu malého počtu komunikačních partnerek a jejich snadné dostupnosti. Tento typ je poměrně jednoduchý.

3.4 Zpracování získaných dat

„Transkripce se nazývá proces převodu mluveného projevu z interview nebo ze skupinové diskuse do písemné podoby“ (Mayring 1990 in Hendl, 2008, s. 208). Získaná data ze zvukového záznamu byla převedena do písemné podoby v elektronické formě takzvanou doslovnou transkripce.

Zpracované výsledky byly zakódovány, což je „ proces identifikace a systematického označování významových celků dle vytvořených kritérií“ (Miovský, 2006, s. 220). Takto zakódovaná data se dále seskupila pomocí metody vytváření trsů. Metoda slouží ke shromáždění výroků do určitých skupin (trsů). „Tímto procesem vznikají obecnější, induktivně zformované kategorie, jejichž zařazení do dané skupiny (trsu) je asociováno s určitými opakujícími se znaky, určitým charakteristickým uspořádáním atd.“ (Miovský, 2006, s. 221).

4. Výsledky

Kapitola se zabývá zhodnocením a prezentováním výsledků získaných dat z polostrukturovaných rozhovorů. Celkem bylo vytvořeno pět trsů.

Trs č. 1 - Charakteristika základního výzkumného souboru.

Trs č. 2 - Představa studentek o tělesném trestu.

Trs č. 3 - Postoj studentek k tělesnému trestu.

Trs č. 4 - Osobní zkušenost tělesného trestu jako prediktor názorového posunu.

Trs č. 5 - Charakteristika osobního prožitku tělesného trestu.

Sběr dat proběhl v listopadu 2014, uskutečnil se v prostorách Zdravotně sociální fakulty v Českých Budějovicích. Základní soubor představovaly studentky třetího ročníku oboru Sociální práce ve veřejné správě v prezenční formě studia. Rozhovory se uskutečnily v klidném prostředí studovny, což je podle autorky studie neutrální a vhodné prostředí. Celkem se výzkumu zúčastnilo sedm komunikačních partnerek. Data byla získána prostřednictvím audiozáznamu. Všechny účastnice o zvukovém záznamu věděly a souhlasily s ním.

„Zvukový záznam navíc zachycuje veškeré kvality mluveného slova, tedy sílu hlasu, délku pomlk, různé doprovodné zvuky či řečové vady atd.“ (Miovský, 2006, s. 196).

Následující tabulka představuje trs 1, který charakterizuje základní výzkumný soubor složený z komunikačních partnerek (dále jen KP).

Trs 1: Charakteristika základního výzkumného souboru

KP č.	Věk	Okres	Rodina	Sourozenci
KP 1	21	Jindřichohradecko	úplná	mladší sestra
KP 2	24	Vysočina	úplná	starší bratr
KP 3	23	Jindřichohradecko	neúplná	starší sestra
KP 4	23	Českobudějovicko	úplná	mladší bratr
KP 5	23	Jindřichohradecko	neúplná	mladší bratr
KP 6	22	Písecko	úplná	starší bratr
KP 7	23	Prachaticko	úplná	sestra dvojče

Zdroj: Vlastní výzkum

Výzkumu se zúčastnilo celkem sedm komunikačních partnerek. Oslovené byly ve věku v rozmezí 21 – 24 let a všechny mají sourozence.

Komunikační partnerka 3 a komunikační partnerka 5 pochází z neúplné rodiny. Komunikační partnerka 3 byla jediná, která tělesné tresty v dětství zažila ve velké míře. Autorka se domnívá, že uplatňování tělesných trestů souviselo s jejich rodinnou situací, rozvodem rodičů a nestabilním rodinným zázemím. Partnerka 5 taktéž pochází z nestabilního rodinného prostředí, avšak z tělesných trestů zažila dle jejích slov pouze jedno plácnutí přes zadek. Vzhledem k tomu, že se tento incident odehrál jednou, v sedmi letech, myslíme si, že v tomto případě docházelo k tělesnému trestání v minimální, zanedbatelné míře a nemělo výraznější vliv na vývoj osobnosti.

Trs 2: Představa studentek o tělesném trestu

KP č.	Důvod k výchovnému zásahu	Nejúčinnější trest	Tolerantnost České republiky k tělesnému trestání
KP 1	neuposlechnutí	plácnutí přes zadek, zákazy	tolerantní
KP 2	nevhodné chování	facka	tolerantní hodně
KP 3	školní známky, nesplněné domácí práce, lhaní	zpytování svědomí, výčitky	tolerantní hodně
KP 4	neuposlechnutí	domluva, plácnutí přes zadek	tolerantní
KP 5	školní známky, nesplněné domácí práce	zákazy, domluva	neví
KP 6	prohřešky	plácnutí přes zadek	neví
KP 7	nevhodné chování	plácnutí přes zadek	tolerantní

Zdroj: Vlastní výzkum

Trs 2 jasně ukazuje, že studentky vidí důvod k výchovnému zásahu jako opodstatněný. Uvedly, že standardním důvodem k výchovnému zásahu je většinou nevhodné chování dítěte či neuposlechnutí příkazu vychovatele. Mezi další zásahy můžeme přiřadit špatné školní známky, nesplněné domácí práce, případné lhaní dítěte. Pět komunikačních partnerek se domnívá, že je Česká republika zemí tolerantní vůči tělesným trestům, pouze dvě partnerky si nejsou zcela jisté. Mezi neúčinnější tresty zařadily partnerky plácnutí přes zadek, domluvu, různé zákazy, zpytování svědomí, výčitky a facku. Za nejběžnější odměnu považují finance, hmotné dárky, rodinné výlety a pochvalu.

Trs 3: Postoj studentek k tělesnému trestu

KP č.	„Trestat může ta ruka, která umí hladit“?	Aplikace tělesného trestu při výchově svých dětí	Souvislost tělesných trestů se syndromem CAN
KP 1	ano (přijatelná míra)	plácnutí přes zadek	ano, když jsou tělesné tresty nepřiměřené
KP 2	ano (rodič jako autorita i jako kamarád)	facka	ano, tělesné tresty mohou vyescalovat
KP 3	ano	NE	ano, když jsou tělesné tresty nepřiměřené
KP 4	ano	plácnutí přes zadek	ano
KP 5	ano	NE	ano
KP 6	ano	plácnutí přes zadek	ano

KP 7	ano	plácnutí přes zadek	ano, když jsou tělesné tresty nepřiměřené
------	-----	---------------------	---

Zdroj: Vlastní výzkum

Trs 3 srovnává souvislosti s tělesnými tresty. Všechny KP se jednoznačně shodly, že vychovatel může v přiměřené míře trestat a zároveň dítě chválit, hladit. Studentky zastávají názor, že po tělesném trestu má přijít usmíření a vyjádření lásky, aby dítě pochopilo, že trest již uplynul a rodič ho má stále stejně rád. Většina KP uvedla, že tělesné tresty budou aplikovat při výchově svých dětí, avšak KP 3 a KP 5 uvedly, že tělesné tresty nikdy využívat jako výchovný nástroj nebudou. Autorka studie je toho názoru, že ony samy tělesné tresty zažily, mají negativní zkušenost, a proto u svých dětí aplikovat tělesné tresty nechtějí. Všechny KP se shodují, že tělesné tresty mohou v nepřiměřené míře užívání vyeskalovat k syndromu CAN. Syndrom CAN považují za závažný a život ohrožující.

Trs 4: Osobní zkušenost tělesného trestu jako prediktor názorového posunu

KP č.	Zažila tělesné tresty	Co se nesmí zanedbat při výchově dítěte	Lze vychovávat bez trestání
KP 1	ano	čas pro dítě, autorita rodičů	ano
KP 2	ano	systematická výchova, vzájemná komunikace	ano
KP 3	ano	trpělivost, důslednost, čas pro dítě	ano, důslednost
KP 4	ano	čas pro dítě, vzájemná komunikace	ano, dle povahy dítěte
KP 5	ano	čas pro dítě, ne hmotné statky	ano

KP 6	ano	čas pro dítě a uplatňování odměn	ne
KP 7	ano	hranice tolerantnosti společnosti	ano

Zdroj: Vlastní výzkum

Trs 4 reprezentuje zkušenost komunikačních partnerek s tělesnými tresty. Všechny KP ve svém dětství zažily tělesné trestání. Na otázku, zda lze v dnešní době vychovat potomka bez užití tělesného trestu odpověděla většina KP, že lze. Avšak každé dítě má jinou povahu a tím pádem na každého platí něco jiného, ale především je důležitá důslednost. KP 6 si myslí, že výchova bez trestů není možná. Tento způsob považuje za liberální a v důsledku takové výchovy označuje dítě za rozmazlené. KP uvedly, že nejdůležitější ve výchově je čas věnovaný dítěti, autorita rodičů, vzájemná komunikace mezi rodiči a dítětem, trpělivost, důslednost a také nastavení hranic.

Trs 5: Charakteristika osobního prožitku tělesného trestu

KP č.	Zažila tělesné tresty	Druh a rozsah trestu	Ve věku	Pocity během trestání	Bude tělesné tresty využívat při výchově
KP 1	ano	1x přes zadek domluvy, zákaz TV, domácí vězení	12	naštvaní	plácnutí přes zadek
KP 2	ano	1x facka	10	zlost, nespravedlnost	facka
KP 3	ano	přes zadek, facky, pohlavky často	6 - 13	bezmoc, zoufalství, strach	NE
KP 4	ano	10x přes zadek	3 - 12	zlobu, nenávisť	plácnutí přes zadek

KP 5	ano	1x přes zadek zákazy	7	hněv	NE
KP 6	ano	přes zadek často	od 6	zlobu, nenávisť	plácnutí přes zadek
KP 7	ano	1x přes zadek 1x facka tichá domácnost	10	vztek, lítost	plácnutí přes zadek a přes dlaň

Zdroj: Vlastní výzkum

Trs 5 charakterizuje osobní prožitek trestu u oslovených. Všechny zúčastněné zažily ve svém dětství tělesné tresty, ale každá komunikační partnerka v jiné míře. Nejčastějším tělesným trestem bylo plácnutí přes zadek, druhou možností byla facka. Tělesné tresty partnerky zažívaly v období 6 – 13 let věku, avšak komunikační partnerka 4 zažívala tělesné tresty od svých 3 let. Během trestání pociťovaly komunikační partnerky různé negativní emoce od zlosti, nenávisti, naštvání, nespravedlnosti, hněvu, bezmoci, zoufalství, strachu, vzteku až po lítost. Podobné jsou také názory na jejich výchovný styl, který budou chtít v budoucnu uplatňovat. Celkem pět ze sedmi dotázaných partnerek uvedlo, že tělesné tresty ve výchově svých dětí uplatňovat budou, v malé míře a zejména plácnutí přes zadek, jedna partnerka upřednostní facku. Zbýlé dvě komunikační partnerky 3 a 5 uvedly, že tělesné tresty nikdy používat nebudou.

Nejnepříjemnějším trestem by pro partnerky byl trest vykonaný na veřejnosti, trest vykonaný nějakým předmětem, klečení či forma nějakého ponižování. Komunikační partnerka 1 uvedla, že nejvíce nepříjemným trestem by pro ni byla facka a komunikační partnerka 2 uvedla facku jako nejúčinnější trest pro dítě.

Autorka výzkumu se domnívá, že zkušenosti studentek získané v dětství hrají podstatnou roli při utváření jejich názoru na tuto problematiku. Ty, které tělesné tresty zažily, pociťovaly během trestání negativní emoce. Z tohoto lze vyvodit tvrzení, že v nich tělesné tresty vyvolávají negativní vzpomínky, a proto v roli budoucích matek tělesné tresty ve výchově svých dětí aplikovat nebudou, maximálně ve vypjaté situaci a v minimální míře.

Co se týče osobní zkušenosti, šest ze sedmi dotázaných partnerek si uvědomuje, že trest byl zasloužilý a adekvátní danému prohřešku. Podle oslovených tresty žádným způsobem nenarušily vztahy s rodiči. Partnerky po exekuci zpytovaly svědomí, uvědomily si svou chybu a trest přijaly.

Se známou Matějčkovou parafrází: „Trestat může ta ruka, která umí hladit“ souhlasí všechny komunikační partnerky (Matějček, 2000). Nejlépe to vystihuje výrok komunikační partnerky 4, která říká že, *„pokud ruka dítě hladí, tak dítě ví, že když pak ta ruka trestá, tak i to dělá s láskou“*. Podobného názoru je i komunikační partnerka 2, která tvrdí, že rodič musí mít autoritu, ale zároveň musí být i kamarádem pro své dítě.

Autorka práce se ztotožňuje z tvrzením KP 4 a 2 a považuje ho za pravdivé, protože ten, kdo má své dítě opravdu rád, nalezne přijatelnou hranici míry trestu. Dokáže vhodným způsobem potrestat, ale také vhodným způsobem pochválit a projevit lásku. A láska je podle autorky názoru základní stavební kámen v rodičovství.

5. Diskuze

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou užití tělesných trestů při výchově dětí. Hlavním cílem této práce bylo zjistit a popsat, jakým způsobem studentky oboru Sociální práce ve veřejné správě na ZSF JU přistupují k tělesným trestům, zda souhlasí s výrokem: „Trestat může ta ruka, která umí hladit“. Dílčím cílem bylo objasnit, jaké mají dnešní studentky a potenciaální matky zkušenosti s tělesnými tresty z primární rodiny. A zda vliv tělesných trestů při formování osobnosti působil jako negativní faktor.

Na základě získaných výsledků předběžné rešerše nelze jinak než dojít k závěru, že problematika tělesného trestání je stále aktuálním a diskutovaným tématem současnosti. Z odpovědí jasně vyplývá, že tělesné tresty ve výchovném procesu stále přetrvávají, avšak změnila se jejich forma a míra. Nejčastějším tělesným trestem u oslovených studentek bylo plácnutí přes zadek a facka mířená na tvář a to ve věku 6-13 let. Z výsledků je možné vyčíst, že míru tělesného trestu považují účastníci šetření za přiměřenou. Pět ze sedmi uvedlo, že tělesné tresty při výchově svých dětí používat budou. Ze získaných výsledků lze usuzovat, že ony samy zažily tělesné trestání v minimální a přijatelné míře, z tohoto důvodu tělesné tresty zcela nezavrhly. V tomto ohledu hovoříme o tzv. transgeneračním přenosu, kdy komunikační partnerky považují vlastní zkušenost s určitou mírou tělesného trestání za standardní výchovnou strategii a jsou ochotny připustit možnost použití této míry tělesného trestání při výchově vlastních dětí. Nelze opomenout fakt, že míra tolerantnosti se mezi jednotlivými oslovenými lišila.

Jako příklad lze uvést komunikační partnerku, která zažila tělesné tresty ve velké míře, a je tedy radikálně proti tělesným trestům. Jak sama uvedla, tělesné tresty nechce nikdy ve výchově svých dětí uplatňovat. V případě této komunikační partnerky byly tělesné tresty zřejmě natolik intenzivní, že negativně zasáhly do struktury její osobnosti, a to v takové míře, že se tělesným trestům chce v budoucnu vyhýbat.

V alternativním případě by takový negativní zásah do struktury osobnosti mohl způsobit vyhledávání konfliktů a násilnické sklony. Jak ve svém výzkumu potvrzují

Young a Widom. Tvrdí, že jedinci, kteří byli v dětství týráni, nedokážou adekvátně v pozdější dospělosti zpracovat své emoce, například prožitky zloby u nich mohou přerůst v násilné jednání (Young, Widom, 2014).

S podobnými závěry přišli autoři výzkumu, který se zabýval vlivem tělesného trestu a tzv. mateřské vřelosti (maternal warmth) na jejich přijetí dítětem a srovnání se s nimi. Výzkumné šetření bylo dlouhodobé, se zaměřením na věkovou skupinu dětí do dvanácti let a probíhalo v osmi zemích světa. Výsledky studie ukazují, podobně jako předešlé výzkumy, že tělesné tresty zvyšují tendence jednat agresivně. Nové závěry poukazují, že tělesný trest zvyšuje projevy agrese a úzkosti, zatímco rodičovská srdečnost, přívětivost (parental warmth) tyto projevy mírní v průběhu času. Objevily se také kulturně podmíněné meziskupinové rozdíly. Zatímco rodičovská vřelost snižuje důsledky tělesného trestu, bylo v některých zemích zaznamenáno, že u dětí, jejichž rodiče užívají ve velké míře jak tělesných trestů, tak projevy vřelosti, dochází ke zvyšování anxiety (Lansford, Sharma, Malone, 2014). Tento závěr je podle nás logickým důsledkem, jehož charakter je podobný brainwashingu, kde dochází k působení dvou a více protichůdných sil, což mimo jiné vede ke zvýšené až patologické úzkosti jedince.

Provedená statistika z roku 2013 podává přesná čísla týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí v České republice, a to 7 527 případů. Nejčastějším ohlašovatelem je škola, která ohlásila v roce 2013 přibližně 1800 případů. Ze statistiky vyplývá, že tři pětiny týraných dětí pochází z neúplné rodiny či z rodiny, kde je nový otec nebo matka. Oproti srovnání s rokem 2006 čísla týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí vzrostla až o pětinasobek, což je alarmující. Odborníci poukazují na zhoršení situace rodin, na větší citlivost a všímavost okolí (Česká tisková kancelář, 2014).

Výsledky této bakalářské práce taktéž dokazují nepřiměřenou míru tělesných trestů v neúplné rodině a to zejména u komunikační partnerky č. 3, která pochází z nestabilního rodinného prostředí. Podle našeho názoru vidíme souvislost mezi neúplnou rodinou s nestabilním prostředím a deficitem v naplňování určitých funkcí rodiny. Výchovný proces uskutečňovaný v nestabilním rodinném prostředí má tendenci

neadekvátního průběhu a mohou se objevovat přehnané reakce, které vyúsťují v nadměrné tělesné trestání či týrání.

Vlivem trestání může dojít u jedince například k traumatu. U trestaných dětí jde především o „poruchy narcistického vývoje (nízké sebevědomí, nedůvěra k lidem), problémy v modulaci agrese (ohraničení, riziko závislého nebo disociativního chování), neschopnost prožívat blízkost (riziko zrady), patologický vztah ke svému tělu (perfekcionistický pohled a péče o své tělo, poruchy příjmu potravy včetně vybíravého chování, návštěva fitness center), internalizace vztahů (sadismus, masochismus)“ (Kocourková in Vaničková, 2004, s. 79). Nepřiměřené tělesné tresty mají pro jedince velice nepříznivý dopad, který si ponese po celý život, může se projevat jako sklon k násilnému jednání a tendenci užívat tělesné tresty jako standardní formu výchovy. V souvislosti s tím hovoříme o transgeneračním přenosu, kdy se negativní vzory chování přenáší z rodičů na děti. Existuje však situace, ve které k transgeneračnímu přenosu ve vztahu k tělesným trestům nedochází. Tento jev je ovlivňován mnohými současně působícími faktory. Nicméně se má za to, že k transgeneračnímu přenosu nedochází především tehdy, když jsou tělesné tresty aplikovány, avšak míra jejich užití je tak nízká, že se nejedná o významný výchovný činitel a zároveň nedosahuje tak vysoké úrovně, aby negativně zasahovala do struktury osobnosti.

„Tělesný trest představuje riziko pro nebezpečný vývoj osobnosti dítěte, protože učí násilí, ničí jistotu pocitu bezvýhradné lásky, bezpečí a přijetí, také je příčinnou úzkosti v očekávání dalšího útoku. V dítěti vyvolává zlobu, vztek a hněv, které spouští touhu po pomstě, programuje dítě k akceptaci nelogických argumentů, snižuje citlivost a soucit. Tělesný trest učí dítě, že si nezasluhuje respekt, že k dobru se dopracuje trestem, že trápení se ignoruje, že trest a násilí jsou projevy lásky a učí dítě k popírání pocitů“ (Millerová in Vaničková, 2004, s. 79). Děti, které se staly svědky násilí, vnímají realitu jiným způsobem. „Mívají narušené vztahy se svými vrstevníky. Problémy řeší agresí, kterou používají nejen vůči kamarádům, ale i dospělým, zvířatům a často též věcem. Velmi často se z dětí, které vyrůstaly v prostředí násilí, stávají také násilníci“ (Šimová in Čech, 2011, s. 19).

Světová zdravotnická organizace popisuje následky týrání jako různá nežádoucí chování jedince, rozvoj duševních poruch, deprese, úzkost, poruchy pozornosti a poruchy stravování, dále sebepoškozování a sebevraždy dětí. Mezi další následky týrání patří rizikové sexuální chování, obezita a násilí v průběhu celého života (Sethi, 2013).

S podobnými závěry se setkává i šetření této práce. Nejedná se o důsledky v tak závažné míře, aby snad komunikační partnerky měly v budoucnu násilnické sklony. Ovšem při trestání pociťovaly úzkost, beznaděj, nenávist, zlobu a hněv vůči celému světu. Z toho jednoznačně plyne, že tělesné trestání má negativní vliv na vývoj dítěte. Dá se říci, že vztah mezi trestáním a jeho důsledky je přímo úměrný v rozdílné intenzitě. Je patrné, že hranice mezi tělesným trestáním a týráním je velice tenká.

Některé nové výzkumy (Lansford, Sharma, Malone, 2014) dokonce naznačují, že by jako prevenci měli lékaři napříč zeměmi podávat rodičům doporučení ohledně neužívání tělesných trestů. A to i v případech, kdy ve vztahu rodičů a dětí za běžných okolností panuje vřelost a harmonie. Lékaři by měli také být schopni pomáhat rodičům s hledáním jiných způsobů, jak zvládat nevhodné chování svých dětí.

Pomalu ale jistě v naší společnosti dochází ke zdravé osvětě a lidé postupně upouštějí od užívání tělesných trestů. Hovoří-li se o alternativní výchově, je však na místě zdůraznit, že taková výchova není liberální, anarchistická a rozhodně nesmí postrádat své hranice, které musí být pro dítě čitelné. S uvolněnou společenskou morálkou, která se začala objevovat v 90. letech po změně režimu, docházelo samozřejmě k mnoha dalším přeměnám v různých oblastech napříč celým společenským spektrem. Jednou z takových oblastí je právě výchova.

Vzhledem k nekritickému přijímání nových trendů, které tehdejší společnost nasávala jako houba, docházelo ke kontraprodukcí, která se ve výchově začala postupně rýsovat. Asi nejmarkantnějším rozdílem je způsob pojetí dítěte, který si mnozí členové společnosti vysvětlují odlišně až radikálně. Na dítě se nahlíží spíše směrem vzhůru, dítě se stává polobohem. Tento fenomén je sice vystavěn na základech pedocentrismu, který staví dítě do popředí zájmu, zohledňuje jeho individuální vlastnosti, potřeby a zájmy, klade důraz na vnitřní kázeň a zodpovědnost, ale jeho bezmyšlenkovitá aplikace vede k tomu, že děti přerůstají přes hlavu nejen svým rodičům. Shovívavá výchova bez jasně

určených hranic vytváří z dětí jedince, kteří mají problém se sebeovládáním, pozbývají motivaci, disciplínu a odpovědnost. Vidí pouze své problémy, k nesnázím ostatních jsou lhostejní.

Jak se zdá, ve výchově se v dnešní době střetávají dva protichůdné směry, které jsou škodlivé nejen pro dítě, ale i pro celou společnost. Mělo by tedy být samozřejmostí volit spíše zlatou střední cestu a přizpůsobovat jí situaci, než se nechat unést radikální vlnou, což se může momentálně jevit jako snazší řešení. Nezbyvá tedy, než pobízet rodiče ke zvažování všech kroků ve výchově a apelovat na odpovědnou výchovu, která bude začínat u nich doma. Nikdo jiný nemůže milovat a vychovat dítě s láskou tak jako rodiče.

6. Závěr

Bakalářská práce se zabývá problematikou tělesných trestů ve výchovném procesu, vztahu rodičů a dětí. Má poukázat na důsledky tělesných trestů a zhodnotit postoj k tělesným trestům z pohledu studentek oboru Sociální práce ve veřejné správě na ZSF JU jako budoucích matek.

Teoretická část vymezuje problematiku tělesných trestů a to jak z pohledu práva, tak i z hlediska sociálního a psychologického. Dotýká se také morálně historického vývoje názoru na tělesné tresty a hodnotí současný stav společnosti. To vše, abychom mohli problematiku tělesných trestů lépe uchopit a vytvořit tak základnu pro následné výzkumné šetření.

Cílem empirické části bylo především zjistit a popsat, jakým způsobem studentky oboru Sociální práce ve veřejné správě na ZSF JU přistupují k tělesným trestům a jaké mají dnešní potencionální matky, studentky zkušenosti s tělesnými tresty z primární rodiny. Dalším záměrem bylo prokázat souvislost mezi tělesnými tresty a negativními důsledky na následný sociálně psychologický vývoj jedince.

V souladu s výzkumnými cíly byly stanoveny tři výzkumné otázky:

- Co si studentky představují pod pojmem tělesný trest?
- Souhlasí studentky s tělesnými tresty při výchově dětí?
- Ovlivňuje jejich názor na tuto problematiku skutečnost, zda samy byly při výchově tělesně trestány?

Můžeme konstatovat, že výzkumné otázky jsme zodpověděli a výzkumného cíle dosáhli. Do jisté míry se nám podařilo potvrdit závěry jak nejnovějších, tak i dříve uskutečněných analogických výzkumů provedených v České republice i zahraničí.

Získaná data pomohla přiblížit současné povědomí a názory mladých potencionálních matek na tělesné tresty. Předpokládaným přínosem této práce je rozšíření povědomí nejen autorky studie, ale i sociálních pracovníků, budoucích rodičů, lékařů či učitelů o problematice tělesných trestů v primární rodině, ale i ve výchově vůbec. Záměrem je také informovat o možnosti užití alternativních a efektivních

výchovných prostředků bez rizika ohrožení vývoje dítěte a zachování jeho lidských práv.

7. Referenční seznam zdrojů

1. *Bible: písmo svaté Starého a Nového zákona: český ekumenický překlad Miloš Bič.[et al.]*. 1992. 6. vyd. Překlad Miloš Bič. Praha: Česká biblická společnost, 863, 287 s. ISBN 80-900-8810-4.
2. BRISCH, Karl Heinz. 2012. *Bezpečná výchova: budování jisté vztahové vazby mezi rodiči a dětmi*. vyd. 1. Překlad Pravoslav Prokeš. Praha: Portál. ISBN 978-802-6200-635.
3. ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. 2007. *Psychologie pro učitele*. vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-807-3672-737.
4. ČAPEK, Robert. 2008. *Odměny a tresty ve školní praxi*. vyd. 1. Praha: Grada. ISBN 978-802-4717-180.
5. ČECH, Ondřej. 2011. *Domácí násilí z pohledu pracovníků v oblasti sociálních služeb*. vyd. 1. České Budějovice: Theia. ISBN 978-80-904854-0-2.
6. ČESKÁ TISKOVÁ KANCELÁŘ. *MPSV loni evidovalo 7527 týraných a zneužívaných dětí*. Týden.cz [online]. 19. 11. 2014 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z:http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/mpsv-loni-evidovalo-7527-tyranych-a-zneuzivanych-deti_324670.html#.VPxY3PmG8h
7. DELAROCHE, Patrick. 2000. *Rodiče, nebojte se říkat ne*. vyd.1. Praha: Portál. ISBN 80-717-8441-9.
8. DONNELLY, Michael a Murray A STRAUS. 2005. *Corporal punishment of children in theoretical perspective*. London: Yale University Press, ix, 338 p. ISBN 03-000-8547-8.
9. DUNOVSKÝ, Jiří, Zdeněk DYTRYCH a Zdeněk MATĚJČEK. 1995. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. vyd.1. Praha: Grada Pub. ISBN 80-716-9192-5.
10. GIDDENS, Anthony. 1999. *Sociologie*. vyd.1. Praha: Argo. ISBN 80-720-3124-4.
11. GULOVÁ, Lenka. 2011. *Sociální práce pro pedagogické obory*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3379-1.

12. HARTL, P., HARTLOVÁ, H. 2000. *Psychologický slovník*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-303-X.
13. HECHTOVÁ, A. Opravdu nepěkné statistiky týrání dětí. Šokovaly i první dámu. *Parlamentnílisty.cz* [online]. 2014 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Opravdu-nepekne-statistiky-tyrani-deti-Sokovaly-i-prvni-damu-337596>
14. HENDL, Jan. 2008. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. vyd.2. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-485-4.
15. IRWIN K, MULDER L, SIMPSON B. 2014. *The detrimental effects of sanctions on intragroup trust: Comparing punishments and rewards*. *Social Psychology Quarterly* [serial on the Internet]. (2014, Sep), [cited October 25, 2014]; 77(3): 253-272. Available from: PsycINFO (<http://web.a.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=2&sid=6d43b7e5-3732-46df-ab764f4c0e2a788d%40sessionmgr4001&hid=4209&bdata=Jmxhbmc9Y3Mmc2l0ZT1laG9zdC1saXZl#db=psych&AN=2014-36488-002>)
16. JANDOUREK, Jan. 2001. *Sociologický slovník*. vyd.2. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-269-0.
17. KLIMEŠ, Jeroným. 2008. *Jak raději (ne)trestat děti*. IDNES.cz [online]. 12. června 2008, [cit. 2014-01-25]. Dostupný z: WWW: <http://zpravy.idnes.cz/jak-radeji-ne-trestat-deti-09k-/kavarna.asp?c=A080612_094905_kavarna_bos>.
18. KOPŘIVA, Pavel. 2008. *Respektovat a být respektován*. vyd.3. Bystřice pod Hostýnem: Spirála. ISBN 978-809-0403-000.
19. KŘIVOHLAVÝ, Jaro. 1994. *Jak zvládat stres*. Praha: Grada - Avicenum. ISBN 80-716-9121-6.
20. LANSFORD, J., SHARMA, C., MALONE, P., WOODLIEF, D., DODGE, K., OBURU, P., PASTORELLI, C., SKINNER, A., SORBRING, E., TAPANYA, S., TIRADO, L., ZELLI, A., AL-HASSAN, S., ALAMPAY, L., BACCHINI, D., BOMBI, A., BORNSTEIN, M., CHANG, L., Deater-Deckard, K, & Di Giunta, L 2014, 'Corporal punishment, maternal warmth, and child adjustment:

- A longitudinal study in eight countries', *Journal Of Clinical Child And Adolescent Psychology*, 43, 4, pp. 670-685, PsycINFO, EBSCOhost, viewed 1 March 2015.
21. LOVASOVÁ, L., SCHMIDOVÁ, K. 2006. *Tělesné tresty*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí. ISBN 80-869-9175-X.
  22. LOVAŠ, Ladislav. 2001. Sociálna psychológia násilia. In: VÝROST, J. a I. SLAMĚNÍK. *Aplikovaná sociální psychologie II*. vyd.1. Praha: Grada. s. 171 – 176. ISBN 80-247-0042-5.
  23. MATĚJČEK, Zdeněk. 2000. *Po dobrém, nebo po zlém?: [o výchovných odměnách a trestech]*. vyd.5. Praha: Portál. ISBN 80-717-8486-9.
  24. MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. 2014. *Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese*. vyd.1. Praha: Portál. ISBN 978-802-6206-972.
  25. MERTIN, Václav. 2013. *Výchova bez trestů*. vyd.1 Praha: Wolters Kluwer Česká republika. ISBN 978-80-7478-028-8.
  26. MERTIN, Václav. 2011. *Výchovné maličkosti: průvodce výchovou dítěte do 12 let*. vyd.1. Praha: Portál. ISBN 978-807-3678-579.
  27. MICHÁLEK, Jiří. 1996. *Topologie výchovy: místo výchovy v životě člověka*. Praha: Oikoymenh. ISBN 80-86005- 01-1.
  28. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. 2012. Vláda schválila Národní strategii ochrany práv dětí – „Právo na dětství“. *Mpsv.cz* [online]. 2012 [cit. 2015-03-09]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/11901>
  29. MIOVSKÝ, Michal. 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada. 332 s. ISBN 80-247-1362-4.
  30. PAVLATOVÁ, E. 2010. Mladá fronta a. s., Násilí na dětech – jak dál v prevenci syndromu CAN. [online]. 19. 4. 2010 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <http://zdravi.e15.cz/clanek/mlada-fronta-zdravotnicke-noviny-zdn/nasili-na-detech-jak-dal-v-prevenci-syndromu-can-451186>
  31. POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. 2011. Světový den prevence týrání a zneužívání dětí. In: *Poslanecká sněmovna*

- Parlamentu České republiky* [online]. 2011-11-19 (cit. 2014-11-18). Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/cms.sqw?z=2829>
32. PREKOP, Jirina. 2010. *I rodiče by měli dělat chyby*. vyd.1. Praha: Portál. ISBN 978-807-3677-664.
  33. PRŮCHA, Jan. 2001. *Pedagogický slovník*. vyd.3 Praha: Portál. ISBN 80-717-8579-2.
  34. ROGGE, Jan-Uwe. 2000. *Děti potřebují hranice*. vyd.2. Praha: Portál. ISBN 80-717-8418-4.
  35. ROGGE, Jan-Uwe. 2005. *Rodiče určují hranice*. vyd.1. Praha: Portál. ISBN 80-717-8990-9.
  36. SETHI, Dinesh. 2013. *European report on preventing child maltreatment*. Denmark: World Health Organization, xi, 115 pages. ISBN 92-890-0028-7.
  37. SINGLY, François de. 1999. *Sociologie současné rodiny*. vyd.1. Praha: Portál. ISBN 80-717-8249-1.
  38. SOLTEROVÁ, Aleta. 2011. *Děti a my: časopis pro rodiče, učitele a pracovníky pomáhajících profesí*. roč. 41, str. 13, č. 2. ISSN 0323-1879.
  39. ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.
  40. Těthalová, Marie. 2011. Mezi trestem a týráním je velice křehká hranice. www.rodina.cz [online]. 2011 [cit. 2014-10-31]. Dostupné z: <http://www.rodina.cz/clanek8288.htm>
  41. ÚLEHLA, Ivan. 1999. *Umění pomáhat: učebnice metod sociální praxe*. vyd.2, v Sociologickém nakl. vyd. 1. Praha: Sociologické nakl., 128 p. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), sv. 20. ISBN 80-858-5069-9.
  42. VANÍČKOVÁ, Eva. 2004. *Tělesné tresty dětí: definice - popis - následky*. vyd.1. Praha: Grada. ISBN 80-247-0814-0.
  43. YOUNG Joanna Cahall, WIDOM Cathy Spatz, Long-term effects of child abuse and neglect on emotion processing in adulthood. *Child Abuse & Neglect* [serial on the Internet]. (2014, Aug), [cited November 2, 2014]; 38(8): 1369-1381. Available from: Academic Search Complete

(<http://web.b.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=4&sid=1b608c77-4257-4e66855d985defe60467%40sessionmgr113&hid=125&bdata=Jmxhbmc9Y3Mm c2l0ZT1laG9zdC1saXZl>)

8. Seznam příloh

Příloha A: Rozhovory s komunikačními partnerkami

Příloha A

Komunikační partnerka č. 1

Nejprve jsem si u komunikační partnerky zjistila sociální anamnézu. Komunikační partnerka je svobodná, bezdětná, ve věku 21 let. Pochází z Jindřichohradecka z úplné rodiny a má mladší sestru.

Komunikační partnerka souhlasí s názorem, že „trestat může ta ruka, která umí hladit“, ale záleží do jaké míry trestat. Podle ní je plácnutí dítěte přes zadek adekvátní reakce, ale facka už je tělesný trest a ten ona neschvaluje. Na dotaz, zda je takovéto plácnutí přes zadek účinné, odpověděla, že malé dítě to vlastně jinak nepochopí, a proto je tento způsob reakce vychovatele účinný. Partnerka zažila ve svém dětství tělesné tresty, ale pouze v malé míře. *„Taťka mě nikdy netrestal a mamka jen jedenkrát plácnutím přes zadek, to si bohužel nepamatuji, vím to jen z vyprávění. Bylo mi asi 12 let“*. Na otázku, zda byla trestána jiným způsobem, odpověděla, že byla trestána pouze domluvou, případně zákazem televize či domácím vězením. Komunikační partnerka se zasmála a řekla: *„Byla jsem asi hodný dítě, tak to nebylo potřeba“*. Během trestání pociťovala naštvání, ale prý si to aspoň díky tomu více uvědomila. V její mamince vždy trestání vyvolalo pocit lítosti, tak se snažila být na dceru více hodná. Na otázku, zda bude při výchově svých dětí uplatňovat tělesné tresty, odpověděla: *„Asi ano, ale jen plácnutí přes zadek. Záleží hlavně na dané situaci a na emocích matky. Například když dítěti něco desetkrát řeknu a ono neposlechne, tak ho plácnu přes zadek, abych potvrdila, že na tom stále trvám“*. Českou republiku považuje za zemi tolerantní. Zákon zakazující tělesné tresty nepovažuje za důležitý, spíše by tělesné tresty chtěla více definovat a omezit ve výchovném procesu. Za nejúčinnější tresty ve výchově považuje u malého dítěte plácnutí přes zadek, u většího dítěte zákaz PC a mobilního telefonu. Také dodala, že by nikdy netrestala dítě za špatné školní známky, a to z důvodu, že by mu chtěla spíše pomoci s učivem, než ho za nesnáze trestat. Na otázku, zda ona sama byla trestána za špatné školní známky, odpověděla: *„U nás to fungovala tak, že za*

jedničku jsem dostala deset korun, za dvojku pět korun a když jsem dostala čtyřku, nebo pětku, tak jsem peníze musela vrátit. Rodiče mě motivovali financemi, abych si mohla něco přivydělat a vážila si jejich hodnoty“. Mezi účinné odměny řadí finance a dárky, ale své děti bude motivovat pochvalou a rodinnými výlety. Správnou rodičovskou výchovu vidí tak, že matka je vždy k dispozici dítěti, je spravedlivá a připraví ho do života, nevyšlape mu žádnou cestičku. Důležité je, aby se rodiče respektovali a neshazovali před svými dětmi, aby tím nebyla porušena jejich autorita. Taktéž by měli mít oba rodiče stejnou váhu slova. Myslíte si, že lze vychovat bez trestání? *„Jde, ale člověk musí mít hrozné nervy. To si ani neumím představit“.* Budete při výchově svých dětí využívat nějaké alternativní metody výchovy? *„Ano. Budu číst odborné knížky, zaujala mě psychologie, hlavně doktorka Vágnerová. Nebudu dávat na rady v časopisu ani na babské rady“.* Ptala jsem se partnerky, zda vidí nějaké rozdíly ve výchově u své mladší sestry. Odpověděla, že vidí. Sestra je rozmazlenější, než ona. Komunikační partnerka si myslí, že jí vyšlapala cestičku, a tak má všechno mnohem snadnější. Její sestra tělesně trestána taktéž nikdy nebyla. Jak by určila věkovou hranici na tělesné tresty? Na malé dítě by využila plácnutí přes zadek, na pubescenta zákazy a výhrůžky a na dítě ve věku kolem 18 let by chtěla zapůsobit přes city, říci mu, že jí jeho chování velice mrzí a bolí apod. Partnerka si myslí, že ještě změní názor na výchovu dětí, až v takové situaci opravdu bude. Myslí si, že ještě vyzraje a získá zkušenosti. Přísloví *„škoda každé rány, která padne vedle“* považuje v dnešní době za zbytečné. *„Dříve to opravdu fungovalo. Děti měly z trestů respekt. Moje mamka byla mlácena, tak se právě snažila nás děti vychovat jinak, protože věděla jak je trestání dětí nedůstojné“.* Syndrom CAN zná a myslí si, že když jsou tělesné tresty nepřiměřené, tak opravdu mohou vést k tomuto syndromu.

V závěru rozhovoru si ještě vzpomněla, že vidí tělesné tresty u sousedů, kde si rodiče vybíjí svou agresi na svých dětech a toto chování jí přijde velice špatné. Celý rozhovor proběhl v příjemné atmosféře. Tato komunikační partnerka odmítla zvukový záznam z důvodu ostychu. Díky pozorování jsem se ujistila, že si partnerka nejspíše nevymýšlí a žádné negativní vzpomínky na dětství ohledně trestání nemá, ba naopak je vděčna svým rodičům za jejich styl výchovy.

Komunikační partnerka č. 2

Druhá komunikační partnerka je také svobodná, bezdětná, ve věku 24 let. Pochází z Vysočiny z úplné rodiny a má staršího bratra.

Rozhovor započal otázkou, zda souhlasí, že „trestat může ta ruka, která umí hladit“. Komunikační partnerka se dlouze zamyslela a řekla: „*Jo, výrok souhlasí, rodič musí mít autoritu, ale musí být i kámošem pro to děcko. Především záleží jaký tělesný trest. Facka není zas takový trest, ale své dítě bych fackovat nechtěla, není to výchovná strategie*“. Myslí si, že tělesný trest je účinný, když je aplikován v nějaké rozumné míře. Nesmí dítě ponižít, ale musí mu dát ponaučení. Dítě se hlavně nesmí uzavřít, nebo se ještě více naštvat. „*Vidím to u bráchy, u něj tělesné tresty nefungovaly, spíše naopak vždy se to ještě zhoršilo*“. Partnerka zažila tělesné tresty, ale také pouze v malé míře. „*Dostala jsem jen jednu facku od mamky, ale jsem za to ráda. Bratr dostával o malinko více, ale jsme aspoň oba nyní více samostatný. Obecně s tělesnými tresty nesouhlasím, ale nevím jak jinak vychovávat děcko bez trestání. To by museli mít rodiče božskou trpělivost a i to je náročné. Facka je podle mě rychlá a nejjednodušší*“. Facku zažila v 10 letech a cítila zlost a nespravedlnost. Nejnepříjemnější trest by byl pro ni zflákání na veřejnosti před jejími kamarády. Českou republiku považuje za tolerantní zemi a ukázala nám to na příkladu, protože její kamarádka byla jako operka v Anglii, kde dala svěřenému dítěti přes zadek a okamžitě byla z Anglie vyhozena. Komunikační partnerka si nedokáže představit být matkou, tak ani nemůže říci, zda tělesné tresty bude ve výchově využívat. „*Budu se snažit je nepoužívat, ale jsou chvíle, kdy ti rupnou nervy, a ujede ti ruka. Moji kamarádi zažili tělesné tresty a řekli mi, že je budou u svých dětí také uplatňovat. Tak nevím, jak se já zachovám*“. Komunikační partnerka tvrdí, že správná výchova neexistuje. Ve výchově se nesmí zanedbat systematická výchova založená na vzájemné komunikaci. Rodič by měl vysvětlovat a domlouvat v jazyce malého děcka. Na otázku, zda si myslí, že lze vychovat bez trestání, odpověděla: „*Dá, ale chce to moc nervů a trpělivosti rodičů. O alternativních trestech jsem zatím ani neslyšela*“. Tělesné tresty mohou vyescalovat k syndromu CAN. Doufá, že normální rodič nemá potřebu dítě tímto způsobem ničit. Výchova je o způsobilosti rodičů.

Myslíte si, že jsou odměny účinnější než tresty? „*Odměna může motivovat k činnosti, ale není to dlouhodobé řešení. Nejběžnější je asi hmotný statek a peníze*“.

Komunikační partnerka si myslí, že díky staršímu bratrovi měla mírnější výchovu. Se svými rodiči má rovnocenný vztah a za tresty v dětství je vcelku i ráda, protože se díky nim mohla polepšit. Tento rozhovor byl podle mého názoru velice rychlý a strohý. Myslím si, že komunikační partnerce nebyl příjemný a názor na tělesné tresty nemá ještě zcela ucelený.

Komunikační partnerka č. 3

Tato komunikační partnerka je svobodná, bezdětná, ve věku 23 let. Pochází z Jindřichohradecka z neúplné rodiny a má starší sestru.

Nejdříve jsem se partnerky zeptala, jaký trest by byl pro ni nejnepříjemnější. Podle jejího názoru je nejhorší trest klečení, nebo rána páskem. Tyto tresty jí přijdou přehnaně kruté, až nelidské. Za nejúčinnější tresty považuje zpytování svědomí a výčitky.

Domníváte se, že Česká republika je zemí tolerantní? „*Ano je ve všech ohledech, ba dokonce tělesné tresty i v některých případech vyžaduje a omlouvá. Je přirozené a běžné, že rodič uhodí své dítě, pokud dítě zlobí, což je nepochopitelné. Na jednu stranu bojuje proti násilí na dětech a na druhou stranu násilí omlouvá*“. Partnerka souhlasí s názorem, že „trestat může ta ruka, která umí hladit“, ale dodává, že ve výchově svých dětí tyto názory schvalovat nebude. Partnerka tělesné tresty ve výchově využívat nebude. „*Myslím si, že když rodič chce mít dítě, tak mu musí dát čas a trpělivost, poté výchova je možná i bez trestů a bez bolesti. Rodič musí být trpělivý a důsledný. Pokud se stane nějaký prohřešek, tak se musí řešit rozmluvou, domluvou maximálně omezením nějaké činnosti, která dítě těší, ale trestat nikdy*“. Mezi nejčastější důvody k výchovnému zásahu řadí školní známky, nesplněné domácí práce, rvačka či nevhodné chování a lhaní. Výprask a zákazy považuje za nejběžnější formy trestu. Partnerka zažila v dětství tělesné tresty. „*Již od mala jsem dostávala na zadek, někdy i facku na obličej, nebo pohlavek na hlavu. Kolem 9 let až do puberty jsem dostávala pravidelně nařezáno od otce, který si na mně ukájel agresí, i když pro potrestání nebyl vůbec*

důvod. Během trestání jsem se cítila strašně bezmocně, vyděšeně a zoufale. Během puberty jsem zažila ještě mnoho zákazů, příkazů a úkolů, které byly mým trestem. Nejhorší trest, který jsem zažila, byla rána do obličeje až mi z nosu a ze rtu tekla krev. Tento výchovný zásah jsem rodiči nikdy neodpustila, protože vím, že jsem si ho nezasloužila. Byl pouze z emocí a z agrese útočníka“. Na otázku, zda rodičům tento výchovný styl odpustila, odpověděla: „, Mamce jo, protože jsem si to někdy i zasloužila, ale spíše drzým chováním, který podle mého názoru je v pubertě běžný, ale tátovi nikdy, protože ten mě nevychoval, ale vybijel si na mě svou zlost a stres“. Partnerka si myslí, že časté facky jsou už násilím vůči bezbrannému dítěti a nepřiměřené násilí je už syndrom CAN a ohrožuje zdraví a život dítěte, a proto by se tělesné tresty neměly podceňovat. Na otázku, co se nesmí ve správné výchově dítěte zanedbat, partnerka odpověděla: „,Naslouchání, trpělivost, důslednost, názorné příklady a zpětné vazby, vzor a asertivita rodičů a především čas a chuť mít dítě“. Partnerka si myslí, že lze vychovávat bez trestání a tímto stylem chce i v budoucnu vychovat své dítě. Myslí si, že s důsledností a dostatkem času lze vychovat bez trestání a přemíry odměňování. Na otázku, zda by si přála uzákonit tělesné tresty jako trestný čin, řekla: „,Ne je to zbytečné, spíše by měla být větší osvěta-prevence, hledání tyranů a jejich postih. Především, aby se děti či ženy nebály mluvit a měly možnost hledanou pomoc opravdu získat a nejenom přechodně“. O přísloví si myslí, že je hloupé. Dříve tyto přísloví fungovaly, ale v dnešní době nejsou na místě, protože každá rána směřovaná dítěti je zaznamenaná a v budoucnu může napáchat mnoho škod.

Rozhovor proběhl v příjemné atmosféře, komunikační partnerka se během pár minut zcela rozpovídala. Koukala stále na jeden bod na podlaze, bylo poznat, že vzpomíná. Občas se jí i třásl hlas.

Komunikační partnerka č. 4

Další komunikační partnerka je taktéž svobodná, bezdětná, ve věku 23 let. Pochází z Českobudějovicka z úplné rodiny a má mladšího bratra.

Partnerka svou první odpovědí řekla, že nejhorší trest by byl pro ni trest vykazující bolest. Mezi další kruté tresty zařadila klečení, rány vařečkou, nebo jiným předmětem, ledové sprchování, zamykání v dětském pokoji a psychické vydírání. Časté odměny jsou peníze, dárek a pochvala. Partnerka nepovažuje žádné tresty za účinné, tresty by se podle ní vůbec používat neměly. S názorem, že „trestat může ta ruka, která umí hladit“ souhlasí, ale pouze jako malé plácnutí přes zadeček. *„Ale lepší je podle mě to s dítětem umět a tím pádem stačí pak jen domluva, ani to plácnutí přes zadeček není potřeba“*. Partnerka se vždy bude snažit domlouvat. Pokud domluvy nebudou zabírat a bude trestání nezbytné, tak by použila malé plesknutí a to jen za opakované neuposlechnutí. *„Nemám ráda hysterické scény dětí na veřejnosti“*. Na otázku, proč tyto scény nemá ráda, odpověděla: *„Ten rodič se musí cítit úplně trapně, protože to dítě se chová, tak jak ho on vychoval. Stydí se za něj, a proto ho radši zmlátí, aby dítě ztichlo, protože nemá náladu a nervy to přejít a řešit na místě“*. Pokud ruka dítě hladí, tak dítě ví, že když pak ta ruka trestá, tak i to dělá s láskou. Partnerka ví, že si rodiče vybíjí svou agresi na malých dětech, každý den jsme prý toho svědky například ve zprávách. Partnerka zažila tělesné tresty v dětství pouze výjimečně, a to v rozmezí od 3 až do 12 let. *„Dostala jsem asi desetkrát, výprask přes zadek“*. Během trestání cítila zlobu a nenávisť na celý svět.

Změnily tresty Váš vztah k rodičům? *„Ve chvíli kdy jsem byla trestána, tak ano, ale po čase kdy jsem dospěla a brzy budu snad i já rodič, to vidím jinak a na 100% mohu říci, že vztah k rodičům to nezměnilo a odpouštět jim nemám co, výprask byl zasloužený“*. Komunikační partnerka si myslí, že by se během výchovy neměl zanedbat čas věnovaný dítěti. Určitě je potřeba se dítěti naplno věnovat od narození až do konce puberty, minimálně. Důležité je mu vše vysvětlit, proč je to tak a tak, co udělal špatně a jaký to má důsledek. Partnerka tvrdí, že strašně záleží na povaze dítěte a na tom jak to rodič s dítětem umí. Pokud povaha dítěte je klidná a rodič to s ním umí, tak je výchova bez trestání možná a vhodná.

Rozhovor s touto komunikační partnerkou byl příjemný, trval necelou hodinu. Komunikační partnerka dodala, že se už těší být v roli matky a že chce uplatňovat informace získané edukací a vychovávat alternativní výchovou.

Komunikační partnerka č. 5

Pátá komunikační partnerka je svobodná, bezdětná, ve věku 23 let. Pochází z Jindřichohradecka z neúplné rodiny a má mladšího bratra.

Domníváte se, že úsuz české společnosti z hlediska tělesných trestů je tolerantní? „*Tak to vůbec netuším, myslím si, že to je půl na půl, ale tímto si nejsem opravdu jistá*“. Jakýkoliv tělesný trest partnerka považuje za nevhodný a nejnepříjemnější. Myslí si, že nejběžnější tresty jsou například zakazování něčeho, odebrání nějaké věci a facky. Nejúčinnější je dle jejího názoru zákaz a domluva. Partnerka by nerada u svých dětí uplatňovala tělesné tresty. Nejspíše bude pouze uplatňovat zákaz něčeho či domluvu. S názorem, že „trestat může ta ruka, která umí hladit“ zcela souhlasí. Myslíte si, že existují případy, kdy si rodiče vybíjí svůj stres na svých dětech? „*Ano myslím si, že takové případy se můžou lehce najít a v dnešní hektické době jich je určitě mnoho. Rodiče tráví hodně času v práci a pak nemají na vlastní dítě čas. Když se v práci něco nepovede, tak je zle doma, i když za to ty děti vůbec nemohou*“. Partnerka v dětství zažila tělesný trest pouze jednou a to ránu přes zadek, poté jen zákazy. Tento tělesný trest dostala, protože brečela a křičela v první třídě a přes hrozby rodičů se neuklidnila. Cítila nejspíše hněv. Na otázku, co by se nemělo ve výchově zanedbat, nám partnerka odpověděla: „*Rozhodně by se dítě nemělo zanedbávat a vynahrazovat mu ušlý čas nákupem hraček a dárků*“. Jaký důvod si myslíte, že nejčastější k výchovnému zásahu? „*Asi školní známka a nesplněné povinnosti. Domácími pracemi se dítě učí, že má nějaké povinnosti, které musí splnit. V dospělosti se mu to bude hodit. Takže, aby dítě si uvědomilo, že vždycky bude mít nějaké povinnosti, měl by se mu dát nějaký trest, než práci splní. Zakázání něčeho, nebo zabránění věci*“. Partnerka si myslí, že mnoho rodičů si děti kupuje drahými a často i zbytečnými dárky. Vidí to i u dnešních dětí, které již v mateřské škole vlastní nejmodernější sofistikované přístroje (telefony tablety, herní konzole apod.). Tyto děti shledává za rozmazlené a jejich rodiče za nedozrálé vychovatele, kteří výchovu svých potomků nezvládají.

Komunikační partnerka č. 6

Následující komunikační partnerka je svobodná, bezdětná, ve věku 22 let. Pochází z Písecka z úplné rodiny a má staršího bratra.

Nejhorší trest pro Vás? „*Asi forma nějakého ponižování*“. Partnerka uvádí, že v její rodině bylo běžné cca do 6 let dostávat přes zadek. Když byla starší a něco provedla, tak ji rodiče zabavili mobil. V danou chvíli cítila zlobu a trochu i nenávist. Běžnou odměnou byly finance. Z vlastní zkušenosti považuje plácnutí přes zadek za nejúčinnější trest pro dítě. „*Možná změním názor, až budu děti opravdu mít, ale teď říkám, že tělesné tresty uplatňovat budu. Samozřejmě v přijatelné míře. Podle mě se bez tělesných trestů těžko vychovává*“. Partnerka se usmála a dodala: „*Nebudu dávat pohlavky po hlavě, aby pak děti nebyly blbě. To nám vždycky říkali rodiče*“. Souhlasíte s názorem, že „trestat může ta ruka, která umí hladit“? „*Ano. Pokud svoje dítě uhodím, musím ho v jiné situaci umět i utěšit a pohladit. Nemůže mě mé vlastní dítě mít jen za tu, co ho bije, když něco provede. Pevně věřím, že moje děti budou zlaté a budu jen hladit a ne trestat*“. Partnerka dodává, že pokud lidé používají ve výchově tělesné tresty, určitě by neměli zapomínat na pochvaly a tělesné tresty by měly používat v přijatelné míře. Aby se dítě cítilo doma v bezpečí a neutíkalo z domu pokaždé, když něco provede. Alternativní výchovné metody ve svém okolí ještě neviděla a myslí si, že výchova bez úplného trestání není možná.

Rozhovor s touto komunikační partnerkou byl dle mého názoru velice rychlý a strohý. Komunikační partnerka se nechtěla rozpovídat. Metodou pozorování jsem si potvrdila, že partnerka byla v pochmurné náladě.

Komunikační partnerka č. 7

Poslední sedmá komunikační partnerka je svobodná, bezdětná, ve věku 23 let. Pochází z Prachaticka z úplné rodiny a má sestru dvojče.

Komunikační partnerka si myslí, že nepřiměřené tělesné tresty mohou vést k syndromu CAN. Uvádí, že nejčastěji jsou to rodiny s patologickými problémy, které trestají děti

bez závažného důvodu, pravidelně si na nich vybíjí svůj vztek. Myslí si, že Česká republika je zemí tolerantní. Nejhorší trest pro tuto partnerku by byl trest udělený ve společnosti jiných lidí, byla by tím ponížena její důstojnost a sebevědomí. Mezi nejběžnější tresty považuje domácí vězení, odebrání kapesného, plácnutí přes zadek a tichou domácnost neboli, psychické vydírání. U malých dětí považuje za účinné plácnutí přes zadek a vysvětlení, co udělalo špatně. U větších dětí slovní vynadáání a hrozby a u staršího dítěte tichá domácnost. Na otázku, zda dotázaná bude uplatňovat tělesné tresty při výchově svých dětí, řekla: *„Ano určitě tělesný trest uplatním, pokud dítě neposlechne, lehce ho plácnu přes zadek, nebo přes ruku a vysvětlím mu to slovy. Budu muset mít pro to závažný důvod. Budu trestat v případě opakovaného neuposlechnutí či závažného prohřešku, když už hraničí s nemorálním chováním. Určitě nebudu používat vařečku apod. Preventivní plácnutí určitě neuškodí“*. Partnerka zažila v dětství tělesné tresty v malé míře například jedno výchovné plácnutí přes zadek a jednu facku za neslušné chování. Jinak spíše zažívala tichou domácnost, která jí nejvíce stresovala: *„Kdybych dostala fyzicky je to lepší, než když semnou několik dní rodiče nemluvili, nemluvili semnou doma ani pitomý dveře. Trest skončil, až když jsem se omluvila a přiznala svou chybu“*. Během trestání cítila vztek, poté lítost. Díky trestům jsem se naučila nelhat, nechovat se neslušně, plnit si své úkoly a nestal se ze mě rozmazlený člověk, říká partnerka. Na otázku, co by se ve výchově nemělo zanedbat, partnerka řekla, že by dítě mělo znát přesné hranice, co je ve společnosti tolerováno a co už není. Dítě by nemělo být drzé a oprsklé. Partnerka viděla ve svém okolí aplikaci alternativní výchovy a myslí si o ní, že je vhodná. Je pro debatu mezi čtyřma očima a důslednou výchovou. Vztah se svou sestrou má velice kladný, nevidí u ní rozdílnou výchovu.

Rozhovor byl příjemný, partnerka se často vracela k jiné otázce a snažila se ji upřesnit. Je ráda za to, že má stejně starou sestru a že ani jedna z nich nemá negativní zkušenosti s výchovou z jejich dětství. Metodou pozorování jsem si povšimla, že je partnerka velice uvolněná, upřímná a že ji rozhovor potěšil.